

קונטרס

הבינוני

חג הפסח
תש"פ

שנה ב' חוברת כ"ח

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הביני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון – שיעור מ"ז

ניצול ליל הסדר להאצלת אור האמונה

עכשיו בא לידינו \ וידעתם כי אני ה' \ האמנתי כי אדבר \ סלילת דרך לאמונה \ ערות הארץ באו לראות \ תכבד העבודה על האנשים \ ועכשיו קירבנו המקום לעבודתו \ אמונת השרידים המוצלים מאש \ לילה כיום יאיר \ חיסון כנגד המחלות הרוחניות \ עמלנו אלו הבנים \ על גאולתנו ועל פדות נפשינו \ אין גאולה בלי אמונה \ טופח על מנת להטפוח \ מקור סגולת ליל הפסח \ דרך חירות גם בהאי שתא \

השפעת סיפור יציאת מצרים על הלב

הדרך להפעלת הלב \ לב זך וישר על-ידי יציאת מצרים \ היציאה מגלות הדעת \ משועבדים היינו לפרעה \ חייב אדם לראות את עצמו \ דברים היוצאים מן הלב \ אותנו הוציא משם \ בשביל דור זה נברא העולם \ כננסים הרוכבים על כתפי הענקים \ בכל דור ודור פירוש חדש \ אל מוציאם ממצרים \ אין לך תלמיד שאינו הגון \ התעוררות שלאחר זמן \ לכך אין מברכים על סיפור יציאת מצרים \

חיוזוק יסוד האמונה בחג הפסח

הקריאה מעוררת את הזמן \ ימים שיש בהם חפץ \ אין סוף למדרגות האמונה \ בכל יום יהיו בעיניך כחדשים \ המופת הנפלא מורה שיש אלוה \ לעושה נפלאות גדולות לבדו \ כי אני ידעתי כי

גדול ה' \ גולל אור מפני חושך \ אין בעל הנס מכיר בניסו \ הודיה
לה' על גילוי חיבתו \ שאו מרום עיניכם \ ברוך יוצר המאורות \
להשמיע קול תודה \ ויאמינו בה' ובמשה עבדו \ השתטחות על
קברי הצדיקים \ אמונה הכנעה וענוה \

ציפיה לישועה כנגד דחיקת הקץ

חליים רעים ונאמנים \ ישועת ה' כהרף עין \ ולא יכול יוסף
להתאפק \ ישועה קיימת ונסתרת \ ופני לא יראו \ חייב אדם לראות
את עצמו \ עולם הפוך ראיתי \ האיסור לערב בין העבודות \ איסור
דחיקת הקץ \ אין עוצרים מכונת כביסה \ אני ה' בעתה אחישנה \
בטחון מדומה כיצד ? \ אמונה נכונה בביאת המשיח \ שלא ירבו
בתחנונים על כך יותר מדי \ מדוע אין הצדיקים פועלים את
הישועה הגדולה ? \

לזכות אליעזר בן פייגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון – שיעור מ"ז ניצול ליל הסדר להאצלת אור האמונה

ויערב לו מכאן ואילך.

וכבר פירש כן בקדשו הרה"ק **השר שלום מבעלזא** זיע"א לשון הפסוק: ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללת במצרים ואת אותותי אשר שמתי בס, וידעתם כי אני ה'. כי לכאורה היה צריך לומר "וידעו כי אני ה'" שהרי זה עולה על "בנך ובן בנך", ומדוע אמר "וידעתם כי אני ה'". אך הפירוש הוא, שעל-ידי שתספרו סיפור יציאת מצרים לבנכם ובני בנכם, ממילא תדעו אתם כי אני ה', כי על-ידי הסיפור לאחרים משתמש הדבר בלב. ולתכלית זו נתן הקב"ה מצות סיפור יציאת מצרים, ולא רק בשביל שידעו זאת הדורות הבאים.

והוסיף הרה"ק **רבי אהרן מבעלזא** זיע"א בשם אביו הרה"ק **רבי ישכר דוב** זיע"א, שלפי דברי זקנם השר-שלום זיע"א מובן שפיר מדוע לא מנו מוני המצוות מצות לימוד התורה והמצוה ללמד לאחרים כמו שנאמר "ושנתם לבניך" לשתי מצוות נפרדות, כי באמת מצוה אחת הן, אלא שעל-ידי הלימוד לאחרים קונה האדם את התורה והיא מתאחדת עמו ועל ידי כן הוא מקיים את תכליתו בעולמו.

ואכן היות שתכלית סיפור יציאת מצרים הוא להשריש את האמונה בלב המספר עצמו, על כן אמרו חז"ל שאין

עכשיו בא לידינו

הנה היות שאנו עוסקים כל השנה בסוגיות האמונה והבטחון, עכשיו שאנו מגיעים לליל הסדר, שהוא ליל האמונה, שמחה גדולה היא בעבורנו. אמנם כן, כפי שכל ימות השנה הם הכנה לפסח, כן הפסח הוא הכנה לכל ימות השנה, שהרי מפני כך נתן לנו הקב"ה בחג זה מצוות רבות המחזקות את האמונה, כדי שתהיה האמונה נטועה בלבנו היטב במשך כל השנה כולה.

הן אמת שכל המצוות כולן נועדו להביא את האדם אל האמונה, וכפי שהן מכונות **בוזהר הקדוש** "עצות", כי עצות הן להגיע על ידן אל האמונה. במצוותיו נתן לנו הקב"ה כלים לעמוד איתנים ברוחנו מול כל הקשיים הפוקדים אותנו, הוא נתן לנו חגים ומועדים ושבתות השנה, וכל שאר המצוות, אשר כל אחת מהן מועילה בדרכה המיוחדת שלה להוביל את האדם אל האמונה.

וידעתם כי אני ה'

אולם, מתייחדת במינה מצות סיפור יציאת מצרים בליל הפסח, שהמקיים אותה כראוי, זוכה ומקבל אור גדול של אמונה למשך כל ימות השנה. צריכים אמנם לסייעתא דשמיא גדולה שהסיפור יחלחל בתוך הלב, אבל כשיחלחל, יקבל האדם הסתכלות חדשה והבנה חדשה על העולם

כפי מה שנוסיף לדבר מיציאת מצרים, כך תוסיף האמונה בה' לקנות שביתה בלבנו.

כל השנה כשמדברים דיבורי אמונה הוא כך, אך חיבה יתירה נודעת לליל הפסח, כי לליל הפסח כוח סגולי לקלוט את האמונה בלב כפי הידוע מהרה"ק מאפטא זיע"א, וכפי שלב השומע פתוח אז לרווחה, כן לב המספר פתוח לרווחה, ודברי עצמו נקלטים אז בלבו וילוו אותו במשך כל השנה כולה נוכח כל הקשיים שיתייצבו כנגדו.

כלילת דרך לאמונה

ומה ערבים דברי קדשו של הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א, שמפני כך לא היו גרשום ואלעזר בני משה ביציאת מצרים, אלא באו לאחר מכן עם אמם ציפורה כמבואר בפסוקים, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות סיפור יציאת מצרים באותה השנה, שהרי אינו שייך לספר למי שהיה בעת יציאת מצרים וראה את הכל בעיניו.

ואמנם רק משה רבינו קיים אז מצות סיפור יציאת מצרים, כי הוא המנהיג, המכניס את הדעת בלבות בני ישראל ומשריש בהם האמונה. ומאחר שהיה רצון ה' שיוכלו בני ישראל בכל הדורות לקבל הארת האמונה בזה הלילה, לכן נתן למשה רבינו ע"ה את היכולת לספר סיפור יציאת מצרים עם כל ההידורים והכוונות, ובוזה סלל דרך לאור האמונה לכל הדורות העתידים לבוא.

החובה לספר לבנים דווקא, אלא אם אין לו בנים יספר לאשתו, ואם אין לו אשה יספר לחבירו, ואפילו אם הוא יושב בדר (מה שמצוי בהאי שנתא בעקבות מגיפת הקורונה), יספר לעצמו בדרך של שאלה ותשובה.

האמנתי כי אדבר

לידי הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א נקלע פעם פירוש על הזוהר הקדוש בכתב ידו של רבינו משה קורדובירו ז"ל¹. שכר תלמיד חכם אחד לפענח את הכתב-יד, ואמר לו שמפענוח כתב היד בלבד יוכל לקבל השגות נשגבות, והביא לו ראיה ממה שפירש הבעש"ט הקדוש לשון דוד המלך ע"ה (דה"י א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", שמעצם כתיבת תבנית הבית, זכה דוד המלך להשכיל את כל ההשגות של בית המקדש.

ואם כך משפיע הכתב על נפש האדם, כל שכן הדיבור שיש לו כוח עצום להשפיע על הנפש. והלא כן אמר הרה"ק מלעכוויטש זיע"א, שמזה שמדברים דיבורי אמונה, באים להכרת האמונה בלב, וכך פירש "האמנתי כי אדבר", האמנתי על-ידי שדיברתי דיבורי אמונה. כך היא המציאות, שכאשר האדם מוציא איזה דיבור מפיו, ובעיקר אם הוא מוציא אותו עם רגש והתלהבות, הוא נעשה דבוק לדיבור זה והדיבור חורש תלמים בנפשו. ועל כן נתן לנו הקב"ה מצוה זו לספר ביציאת מצרים, כי

¹ פירושו הגדול של הרמ"ק ז"ל על הזוהר 'אור יקר' נשאר בכתב יד כארבע מאות שנה עד לאחרונה שנתעוררו להדפיסו חוץ מחלקים שנדפסו בספרי תלמידיו.

אשמע בקלו לשלח את ישראל? לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח! ושוב התנפצה תקוות בני ישראל על סלע האכזבה והוקשה להם כפליים להאמין כי יש מנהיג לבירה.

וכשיצאו משה ואהרן מפרעה, הכביד פרעה על בני ישראל יותר מבתחילה, באמרו: "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר". וכפי המבואר בספרים כך היא דרכה של הקליפה, כאשר היא מרגישה שהולכים לבטלה מן העולם, היא נעמדת על שתי רגליה להלחם על חייה ואז היא מסוכנת ביותר.

ועכשיו קירבנו המקום לעבודתו

ומפני מה הביאנו הקב"ה למקום טמא ושפל כזה? מבאר ה'חתם סופר': "בתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" - בתחילה היו נמצאים תחת קליפת העבודה זרה. וכל כך למה? "ועכשיו קירבנו המקום לעבודתו" - דווקא על-ידי שהכניסנו במקום כזה הנתון תחת שליטת הקליפה, קרבנו השי"ת אליו.

וביאור הדבר, כי אלמלא היו נמצאים בני ישראל תחת שליטת הקליפה, הגם שהיו רואים כי הקב"ה עושה אותו ומופתים, לא היתה האמונה נרשת כל-כך בלבם, שהרי מעולם לא חשבו שאין מנהיג לבירה. אבל עכשיו שהיו נתונים מאתיים ועשר שנים תחת שליטת הקליפה, והיו בטוחים שאין מי שיכול להצילם מידה, ולפתע בא הקב"ה והוציא אותם ביד חזקה ובזרוע נטויה על-ידי עשר מכות שהביא על המצריים, ממילא נתחזקה האמונה בלבם ביתר שאת, כי יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן

עלינו לבוא אפוא למצוה זו מתוך ידיעה שבכוחה להאיר את נפשנו באור האמונה, להכין את עצמנו למצוה זו כיאות, ולשאת תפילה לה' שאכן המצוה תפעל את פעולתה ותלווה אותנו האמונה במשך כל ימות השנה.

ערות הארץ באו לראות

כעת נבוא בע"ה לבאר יותר איך נוכל לבוא לאמונה מתוך סיפור יציאת מצרים, לא לפני שנקדים שכל כמה שנדבר נגיע רק לקצה קצהו, כי אין סוף להבנות וידיעות האמונה שאפשר להוציא מסיפור יציאת מצרים.

ובכן, נשוב אל תחילת הסיפור: מצרים היתה ארץ שנקראה 'ערות הארץ', באשר בה שלטה הכפירה בכל עוז ותוקף. בראשה עמד פרעה שהיה קליפה גדולה, ודיבר בשפה של כפירה והנהיג את עמו בהנהגת הכפירה. כשבני יעקב ירדו למצרים, הרגישו אפוא שהם נמצאים תחת קליפת פרעה אשר יכולה לעשות בהם כרצונה, שהרי כן ראו כי פרעה סוגר עליהם על-ידי כשפיו שלא יוכלו לברוח ממצרים, ומעביד אותם בחומר ובלבנים, וכך נמשך הדבר כבר עשר שנים, עשרים שנה, חמישים, מאה, מאתיים, והאמונה שיש מנהיג לבירה נעשתה קשה יותר ויותר מיום ליום.

תכבד העבודה על האנשים

גם כשבאו משה ואהרן לבקש מפרעה שיוציא את בני ישראל ממצרים, וכבר ניצת בהם זיק של תקוה, שמעו את פרעה פוער את פיו הטמא ומדבר דיבורי בלע: מי ה' אשר

החושך.

אמונת השרידים המוצלים מאש

סיפר לי יהודי שהתקשר לנחם יהודי אחר שאביו נגדע ר"ל בדמי ימיו ממחלת הקורונה, מה ששמע אז מאותו יהודי: אָם הנפטר, הלא היא זקנתו של היהודי שהתאבל על אביו, נמצאת עדיין בין החיים (יוסיף השי"ת להאריך ימיה בנעימים). התלבטו בני המשפחה אם לספר לה על פטירת בנה בחטף מפני שחששו שהבשורה המרה תשפיע על בריאותה. אולם, סופו של דבר היה שלא יכלו להתחמק מלספר לה. סיפרו לה בחשש גדול וברמיזה כדי שלא תיטרף עליה דעתה.

כשהבינה הזקנה במה דברים אמורים קראה ואמרה: מדוע אתם חוששים כל-כך לספר לי דברים מעין אלו? אין לכם מה לחשוש! הלא יכולה אני לקבל אותם כי ראיתי את אלוקים פנים בפנים. הן הייתי במלחמת העולם השנייה ואיבדתי שם את אבי ואת אמי, את אחיי ואחיותיי, אך הקב"ה לא עזב אותי, אלא היה עמי בכל עת ועזר לי לבנות בית לתפארת ולהוליד בנים ובני בנים ההולכים בדרך התורה והמסורה...

מי שלא עבר כלום בחייו, בטוח בכל זמן של חושך והסתר שהוא סוף העולם. אבל האיש היהודי לעולם אינו הולך לאיבוד, כי יודע הוא שכבר היה במצרים שהוא ההסתר הגדול ביותר ויצא ממנו, ואם כן אין שום דבר שיכול לשבור את רוחו.

לילה ביום יאיר

הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו: היות שהאמת בי, והאמין בה' ויחשבה לו צדקה,

ומעתה ואילך, כל אימת שהאיש הישראלי יעמוד בפני איזה נסיון באמונה, ייזכר שלא היתה קליפה יותר גדולה מקליפת מצרים, ושכבר הוכיח הקב"ה שאף היא אין לה שום כוח וברגע אחד היא מתבטלת, ומזה יבין שגם הקליפה שהוא עומד כנגדה כעת, היא אפס אפסים, ויתפלל לה' שיכניע אותה תחת רגליו.

והרי כן תראה שמי שזקוק לראשונה בחייו להלוואה של עשר אלף דולר, בטוח הוא שזה סוף העולם. וכשהשי"ת בעזרו ומעיד לו ההלוואה מפלוני ופלוני ורואה שאינו סוף העולם, בפעם הבאה שיזדקק להלוואה כזו כבר לא ייבהל כל-כך אלא יאמין בה' שישלח לו. אך אם יזדקק שוב להלוואה של מאה אלף דולר, שוב יתחיל לכו להלום בחזקה, מי יודע אם גם בסכום כזה יעזור לי ה', ושמא אשאר בעל חוב וירדפו אותי... ואם כבר השיג גם את זאת וראה שאינו סוף העולם, כבר לא ייבהל כשיזדקק שוב להלוואה של מאה אלף דולר, אבל בוודאי יעמוד שוב בפני שוקת שבורה כשיזדקק להלוואה של מליון דולר...

הכניסנו הקב"ה תחת ההסתר הגדול ביותר השייך בעולם, באופן שלא יתכן במשך כל הדורות שיהיה איזה אדם בהסתר יותר גדול מזה, ואז נוכל להזכר כל אימת שנהיה בהסתר, שכבר היה מעולם הסתר יותר גדול ממנו, ואם שם היה אתנו הקב"ה בגלותנו והוציאנו ממנו, אף עתה נמצא הוא אתנו בגלותנו ויוציאנו ממנה.

משם, מעתה לא תדבקנה בך כל אותן מחלות שמקורן בקליפת מצרים.

עמלנו אלו הבנים

בשעה שאנו מספרים ביציאת מצרים אנו צריכים אפוא להסביר פנים מדוע אי-אפשר בשום אופן שבעולם להשפיל את רוחו של האיש היהודי. בזמנים הקשים ביותר שעברו על העם היהודי, כמו גם בתקופה זו שאינה זמן פשוט כלל, עמדו היהודים בקומה זקופה ולא נשברו ברוחם. וכל זה למה? מפני שהיהודי חי עם ההכרה שיש נצחיות ויש תחית המתים. ומתי רכש הכרה זו? הוי אומר, כשהקב"ה הורידו למצרים והעלה אותו משם.

וצוה אותנו הקב"ה שבזה הלילה אשר כיום יאיר, נדבר על כך, ודיבורים אלו יסיפו תת כוח בלבנו להמשיך הלאה מחיל אל חיל בשמחה ובטוב לבב. ובכלל הציווי הוא לדבר על כך עם עמלנו אלו הבנים, ולהסביר להם כי סיפור יציאת מצרים אינו סיפור בעלמא, אלא אור גדול הוא, שכאשר קולטים אותו, הוא מאיר את הלב. אור זה משריש בנו האמונה כי גם בשעות הקשות ביותר, כאשר אנשים נופלים ארצה כפרי בשל ונדמה לכל כי העולם עומד להחרב, הקב"ה עומד מאחורי המנעול וקורא לנו באהבתו, ובכוא העת יושיענו ויוציאנו מאפלה לאורה.

על גאולתנו ועל פדות נפשינו

ומכאן נבוא לענין נוסף שכדאי מאוד להבהירו, והוא שכל הישועות, שהן בעצם גאולה מן הגלות הפרטית של האדם, באות

על כן אכניס את בניך לכור הברזל והוציאם משם כדי שיאמינו בי באופן ששום רוח שבעולם לא יוכל לשבור אותם יותר.

וזהו מה שאמר דוד המלך בתהלים (קלט, יב): "גם חושך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה". אחרי היותנו בתוך החושך הגדול והנורא של מצרים, אין שום חושך שיוכל להחשיך בעדנו, ומעתה כחשיכה כאורה, אין אצלנו שום חילוק בין חושך לאור.

חיסון בנגד המחלות הרוחניות

להבין יותר נביא לכך משל מהעולם החומרי: הן ידוע שכדי למנוע מחלה מן האדם בבחינת 'הקדמת רפואה למכה', מזריקים לו בעורו "חיסון" המורכב מנגיף או חיידק מומת או מוחלש באופן שהגוף עדיין יכול לסבלו, וחיסון זה מעורר את הגוף לייצר נוגדנים הנלחמים בנגיף או חיידק זה, ובכוא העת, כשיתחמק לגופו נגיף או חיידק אמיתי, עוד בטרם יספיק להתנחל בו, יקומו כנגדו נוגדנים אלו וישמידוהו. וזוהי הסיבה גם לכך שאלו שכבר חלו במחלה מסוימת שנוצרת על-ידי נגיף או חיידק, אינם יכולים לחלות בה שוב, כי גופם כבר יצר את הנוגדנים הנלחמים בנגיף או חיידק זה ומשמידים אותו בטרם הוא מתחיל לעורר שמות בגוף.

אף כאן, על-ידי שהכניס הקב"ה את בני ישראל למצרים, החליף את נשמתם בנשמות כאלו המוגנות מפני מחלות רוחניות – כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. על-ידי שהורדתי אותך למצרים והעליתי אותך

את האמונה, מכל מקום היו בני ישראל זקוקים תחילה לאתערותא דלתתא, כי אין במציאות שיזכה האדם לגאולה בלי אמונה.

ובספר "כד הקמח" לרבינו בחי' ז"ל כתוב: בזכות הבטחון נגאלו ישראל ממצרים, שכן אמרו במדרש תהלים (כב) 'אליך זעקו ונמלטו (ממצרים)', וכל כך למה? 'בך בטחו ולא בשו', הכל בזכות הבטחון.

והלום ראיתי להרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק זיע"א שאמר, שכאשר השביע יוסף (בראשית נ, כה) את בני ישראל לאמור: "פקוד יפקוד אלוקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה", הפיח בלבם רוח של אמונה, כי הנה יבוא יום ויצאו מן הגלות הקשה, ואמונה זו היא אשר הכשירה אותם לקראת הגאולה.

טופח על מנת להטפח

בליל האמונה, כאשר האדם יושב ומספר ביציאת מצרים, אין הדיבורים היוצאים מפיו כדיבורים בעלמא, אלא הם מאצילים עליו את אור האמונה כדי שיבוא להכרה יותר חזקה ויותר עמוקה ממה שהיתה לו עד כה. ועל כן על האדם לספר סיפור יציאת מצרים בהתלהבות גדולה ועצומה וברגשי אש קודש, כדי שאור האמונה באמת יאיר את לבו. וכבר אמרו הצדיקים על הפסוק "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'", כי "וידעתם כי אני ה'" הוא תנאי בקיום מצות "ולמען תספר", כי רק אם תאמין באמת בסיפור יציאת מצרים ותספר אותו

לאדם על-ידי האמונה שלו. וכן יצא מפורש מפי הרה"ק מליזענסק זיע"א: "אם רוצה אני להמשיך ישועה על האדם, אני פועל לעורר בו את האמונה". וכן אמר הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זיע"א: לא באתי לעולם כדי ליתן לאנשים פרנסה, אלא כדי להחדיר האמונה בלבם, ואולם כשבא אלי יהודי הזקוק לפרנסה, אני מייעץ לו להשאר אצלי לשבת, ובמשך השבת אני משריש בו אמונה חזקה כל-כך עד שהוא זוכה לישועה על-ידי האמונה שלו.

וראו לדעת שהאמונה באה אצל בני אדם שונים בכמה וכמה לבושים, ולכן תראה שאנשים עושים סגולות ונושעים, כי בעשיית הסגולות גלומה אמונת האיש בה' שיושיע אותו מצרתו בשביל הסגולות שהוא עושה. וכן עריכת סעודת הוריה קודם בו הישועה, היא לבוש לאמונה. ואפילו התפילה היא לבוש לאמונה, וכן כל המצוות לבושים הן לאמונה. וכן ההליכה אל הצדיק לבקש ישועה, נטועה באמונה, כי ההולך אל הצדיק מגלה דעתו שהוא מאמין שבכוח הצדיק תבוא לו הישועה מן השמים הגם שישנם מקטרגים המבקשים למנוע ממנו השפע.

אין גאולה בלי אמונה

ולאחר שידענו יסוד זה, שכל יציאה מן הגלות נעשית על-ידי האמונה, נבין מה דאיתא במכילתא (פרשת בשלח): "לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה, שנאמר (שמות ד, לא) ויאמן העם", כי בלעדי האמונה לא היו יכולים להגאל. והגם שכתוב בכל הספרים שהגאולה היתה על-ידי אתערותא דלעילא, והיא אשר השרישה בהם

החדיר את הכוח בלילה זה, שמי שירצה להתחזק באמונה ויפעל לכך על-ידי שיספר ביציאת מצרים בהתלהבות, יהיה לו לילה זה לבאר מים חיים להשקות את נפשו במימי האמונה וליתן לו נפש חדשה.

והאמת, שזה מה שנתן לבני ישראל במצרים את הכוח שתהיה להם אמונה אמיתית, והרי במכת חושך מתו רבים רבים מבני ישראל, וכשאמר להם הקב"ה לאחר מכן שעתידי להביא עוד מכה אחת, בה יהרוג את כל בכורות מצרים ובהם לא יפגע המשחית ובלבד שלא יצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, היו זקוקים לאמונה שבאמת כן יהיה...

לילה זה הוא לילה הספוג באמונה,
וכל הרוצה יבוא ויטול. הקב"ה מדבר אלינו ואומר: הזהרו שלילה זה לא ילך לאיבוד! אם תנצלו אותו כראוי, הוא יביא לכם גאולה פרטית, ומן הגאולה הפרטית תבוא לכם הגאולה הכללית. ספרו ביציאת מצרים עם אש בעצמותיכם באופן שאף פעם לא ישתכחו מן השומעים.

דרך חירות גם בהאי שתא

הן בני ישראל עוברים עכשיו תקופה לא קלה, והלב נקרע כאשר אנו רואים לנגד עינינו איך הקב"ה מקיים "בקרובי אקדש" ולוקח מאתנו צדיקים קדושים וטהורים. דבר זה מעורר פחד גדול אצל רבים, ומצד שני גורם לקרבת אלוקים גדולה מאוד אצל אלו שמתעוררים לתשובה. אך דבר זה צריך להיות כנגד עינינו, שתכלית כל גלות היא האמונה, וכל מה שהקב"ה מכניס אותנו לגלות, הוא כדי להוכיח לנו שגם מגלות זו

בהתלהבות כמי שטופח על מנת להטפח, רק אז תקיים את המצוה.

נמצאנו למדים, שכפי שבמצרים יצאו בני ישראל בזכות האמונה, כן בכל שנה ושנה, כאשר בני ישראל יוצאים ממצרים, דבר זה נעשה בזכות האמונה.

ופירושו של דבר, שהקב"ה מצוה אותם לספר ביציאת מצרים באופן כזה שיעורר בלבם ובלב בניהם את האמונה, והיינו שיספר להם גם סיפורים אישיים, ויראה להם באות ובמופת כיצד כל פעם שהאמין בה' הקב"ה הושיע אותו למעלה מדרך הטבע, ושגם אם בשעת מעשה הקב"ה לא מילא את מבוקשו, לא היה זה אלא לטובתו. ובעיקר יספר להם במתק שפתיים כי על-ידי האמונה זכה להדבק יותר בהשי"ת ולראותו עין בעין.

מקור סגולת ליל הפסח

הנה אנו רואים שליל פסח הוא לילה המסוגל לישועות, וכפי שיסד הפייטן בפיוטו "אז רוב ניסים הפלאת בלילה", ומונה שם את נצחון אברהם אבינו על חמשת המלכים, ויעבור מרדכי וכן הלאה. ליהוי ידוע שסגולת זה הלילה איננה מפני שבו היתה יציאת מצרים, שהרי אנו רואים שכבר נעשו בו ניסים גדולים קודם יציאת מצרים. אלא סגולתו מפני שהאבות הקדושים האצילו בו את אור האמונה, ולמשל, כאשר אברהם אבינו הלך להלחם עם חמשת המלכים בציווי ה' מבלי להסתכל על מיעוט כוחו אל מול המלכים עם צבאותיהם האדירים, הרי זה רק מחמת האמונה הגדולה שבערה בקרבו, ובכך

סופר, שמטעם זה נפסק להלכה שאפילו עני שבישראל יושב בהסבה דרך חירות, כי הגם שהוא עני, מאמין הוא שכבר באה ישועתו ויושב ברוב שמחה כבן מלך.

יסודו זה של ה'חתם סופר' נכון לגבי כל מי שלבו נשבר מצער הכלל והפרט, ורואה את עצמו כעני שבישראל מרוב שברון לבבו עד שהוא שואל את עצמו מדוע אני יושב דרך חירות, והרי מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה. והתשובה שהוא משיב לעצמו היא, שהאמונה כי הקב"ה יושיע אותנו מצרתנו, היא המצדיקה אותנו לשבת גם היום דרך חירות ולומר את ההלל בשמחה גדולה ועצומה.

הוא יכול להוציאנו. ועכ"פ זמן גדול הוא להשקיע באמונה, כך שאין במציאות שנחיה בתקופה זו ולא ניעשה לאנשים חדשים.

ומה נאמר ומה נדבר כאשר תקופה זו נפגשת בתקופת הפסח, והנה אנו נכנסים לליל הסדר בשברון לב והכנעה גדולה להשי"ת, הרי בוודאי נבוא מזה לאמונה גדולה ואיתנה כי ברגע אחד יהפוך ה' את האבל ליו"ט ותסתיים זאת הצרה.

ואע"פ שניכנס בשברון לב, עם כל זה נשב בהסבה דרך חירות, כי החירות והמרירות אינן סתירה בזה הלילה, כי מרוב האמונה בזה הלילה כי הנה הישועה קרובה לבוא, אנו מתמלאים שמחה גדולה כאילו כבר באה הישועה. וכבר כתב כן החתם

השפעת סיפור יציאת מצרים על הלב

הדרך להפעלת הלב

[ה'שרף'] זצללה"ה מקאצק מאין לקח ההתעוררות שלו לעבודת השם, והשיבו מפסוק (ישעיה מ, כו) 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה', והשיב לו הלוא מזה יכול כל אדם ליקח התעוררות, אפילו אינו יהודי, והתעוררות היהודי צריכה להיות מיציאת מצרים (כי רק מהתבוננות ביציאת מצרים, יראה האיש הישראלי שהתייחד מכל שאר העמים להיות בנו אהובו של מקום).

ודבריו אלה הם ב'כוזרי' (מאמר א, לא), ששאל לו מלך הכוזר מדוע נאמר 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' ולא נאמר 'אשר בראתי שמים וארץ' שזה יותר פלא, והשיב שמצד בריאת שמים וארץ היו הכל שווים כגרמני ככושי, ומה שהקב"ה מיחד שמו על ישראל לבדם, שנאמר 'אלוקיך', זהו רק מפאת שהוציא אותם מארץ מצרים.

וכ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה אמר ליישב דברי זקיני זצללה"ה, כי להתפעל מראיית דבר תלוי באיזה לב מביטים, כי מי שיש לו לב רע לעולם יראה להיפוך, כמו שכתוב (ישעיה ו, ט) 'שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו', ולראות נכוחות צריך להיות לו מקודם לב זך וישר, וזה השיגו ישראל ביציאתם ממצרים, ורק מאז והלאה יש לפני ישראל דרך ישר ליקח התעוררות מבריאת שמים

בספר הקדוש "שם משמואל" (בראשית תער"ב) הביא לשון המדרש (בראשית רבה פ"א) "בית שמאי ובית הלל, בית שמאי אומרים השמים נבראו תחילה ואחר-כך הארץ, ובית הלל אומרים הארץ נבראה תחילה ואחר-כך השמים. וביאר כי הארץ מרמזת ללב והשמים מרמזים למח, ונחלקו בית שמאי ובית הלל באיזה אופן יבוא האדם להשגה אלוקית, אם יגיע אליה על-ידי הפעלת המוח תחילה, או על-ידי הפעלת הלב תחילה.

כי הנה מצד אחד מצאנו להרמב"ם (יסודי התורה ב, ב) שכתב שעל האדם להתבונן ביופי הבריאה ובגדלותה, ומזה יבוא להכיר את בוראה, הוי אומר: יפעיל את המוח ומזה יבוא גם לבו להתפעל. אך מאידך גיסא כבר כתב החכם (משלי יז, טז) לְמָה זָה מְחִיר בְּיַד כְּסִיל לְקִנּוֹת חֶקְמָה וְלֵב אֶזְנֵן, הרי שמי שאין לו לב, אין יכול לקנות חכמה.

לב זך וישר על-ידי יציאת מצרים

ומפטיר בעל שם משמואל: ואלו ואלו דברי אלקים חיים, אך עיקרן של דברים יתבאר על-פי מה שאמר כ"ק אבי אדמו"ר [ה'אבני נזר' מסוכטשוב] זצללה"ה שהרב הקדוש רבי בונים מפרשיסחא זצללה"ה שאל לזקיני

היינו לפרעה", ולא אמר כלשון שהתחיל בה "עבדים היינו לפרעה".

וארץ, ומיושבים דברי זקני זצלה"ה².

היציאה מגלות הרעה

אך הביאור הוא, כי אלמלא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הגם דאפשר שהיו משתחררים מעבדות הגוף באופן אחר, מכל מקום היו נפשותנו ונפשות בנינו ובני בנינו נשארים משועבדים בשיעבוד רוחני, וכשהיינו מסתכלים על הדברים המתרחשים בעולם, לא היינו משכילים להבינם, ובאמצעות יציאת מצרים יצאנו משעבוד רוחני זה וקיבלנו את הכוח להסתכל בהסתכלות נכונה.

חייב אדם לראות את עצמו

הנה חז"ל אמרו: "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים", וטעם הדבר כי אין האדם מתפעל ומתרגש מדבר שאינו נוגע אליו כפי שהוא מתפעל ומתרגש מדבר הנוגע אליו, והרי מטעם זה אמרו שהנוגע אפילו בנגיעה רחוקה פסול לעדות. ולכן בספרנו סיפור יציאת מצרים, עלינו להבין מה הסיפור הזה נוגע אלינו בחיי היום יום.

ואכן אפשר היה להסביר בפשטות, כי אלמלא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, היינו עד היום ממישיכים לעבוד שם בחומר ובלבנים. אך דבר זה הרבה פעמים לא ייקלט בלבנות הילדים ואף לא בלבנות המספרים, כי קשה להתחבר לכך (למרות שכן הוא האמת) ולהרגיש שהיינו נשארים עד היום עבדים בפועל לפרעה מצרים למרות כל התמורות

הנה יסוד זה נוגע מאוד לדין בבואנו לספר סיפור יציאת מצרים. כי הנה בכל הספרים מבואר שמלבד היציאה מגלות הגוף, יצאנו אז גם מגלות הנפש. והביאור הפשוט הוא, כי אלמלא היינו זוכים לאותם גלויים שזכינו להם בימי צאתנו מארץ מצרים, לעולם לא היינו יכולים להסתכל על הדברים המתרחשים בעולם בהסתכלות נכונה. מי נותן לאיש הישראלי הכוח להאמין גם כשפגעה בו מידת הדין, שהקב"ה עשה זאת לטובתו, ולהודות ולהלל לו בשירה וזמרה? מדוע אינו יוצא מדעתו כמו שהגוי יוצא מדעתו כשפוגעת בו מידת הדין? התשובה היא, כי הקב"ה הוציא אותנו מארץ מצרים, ואז הוריד ממנו הקליפה שעטפה את לבו, וכיון שהוסרה הקליפה מלבו, ממילא יכול הוא להסתכל על הדברים המתרחשים בהסתכלות נכונה.

משועבדים היינו לפרעה

הגה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זיע"א ביאר כעין זה התשובה שאנו עונים לארבע שאלותיו של הבן, כי הנה הלשון היא: עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם, וַיֹּצִיאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְיָד נְטוּיָה. וְאֵלֹ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הָרִי אָנוּ וּבְגֵינוּ וּבְגֵי מִשְׁעָבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם. ולכאורה יש לתמוה מדוע שינה לשונו בסיפא לומר "משועבדים

² וראה שם עוד איך הוא מאריך לבאר את המחלוקת שבין ב"ש וב"ה על-פי זה.

שלכאורה שני דברים טעונים ביאור, א. מה שייכות מאמרו של רבן גמליאל, למאמר התנא בסיפא בכל דור ודור חייב אדם וכו'. ב. למה נקט בלשון 'חייב אדם' ולא בלשון 'צריך אדם'.

ומבאר ה'חתן-סופר'³ שמה שאמר 'כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו', לא נתכוון למצות אכילת מצה, אלא נתכוון למצות והגדת לבנך. ובלשונו: כידוע שעיקר מצות האב בלילה הזה הוא לספר לבני ביתו ולבניו הקטנים כל הניסים והנפלאות ולהשריש בלבותם האמונה על-ידי סיפורי יציאת מצרים, והנה אם אדם רוצה לספר איזה דבר לחבירו שיושרש בלב חבירו ויאמין עליו, צריך שיהיה גם למספר מושרש הדבר מתחילה כתיקונו, כי דברים היוצאים מן הלב שוב יכולים להכנס אל הלב. וכן הדבר כאן, כי האב שרוצה להשריש בלב בנו סיפורי יציאת מצרים צריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובוודאי היה מספר לבנו מקירות לבו בלב שלם מכל הניסים והנפלאות, אבל לתכלית זו צריך להבין בטוב טעמי ג' מצוות פסח מצה ומרור, כי אז ידע ויבין וישכיל בלבו כל פרטי הדברים אשר מהם יקח סיפורי הניסים לבנו. וזהו אמרו 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', והטעם שמוטל עליו החיוב הגדול שיכניס את עצמו במעמד השיעבוד והגאולה, יען שנאמר והגדת לבנך, שמחויב לקיים מצות עשה זו כמו שביארנו, להשריש האמונה, וזה

שעברו על העולם מאז כמה אלפי שנים. והרי מעולם לא ידענו מה זה להיות עבד לאחרים בפועל וכשנדבר על כך, נהיה כמדברים על מושגים מופשטים.

אכן ראוי ונכון להסביר את ענין יציאת מצרים כפי שביארו הגה"ק מצאנו זיע"א והגה"ק מסאכטשוב זיע"א ושאר כל הצדיקים נשמתם עדן, שביציאת מצרים זכינו לצאת מגלות הדעת, כי להסבר זה כל אחד יכול להתחבר ולהבין שהוא נוגע אליו בחייו. והרי לא היה אחד מאתנו, נער או זקן, שלא בא לידי נסיון בערב הפסח לכעוס ולרטון, ואם היו לנו תעצומות הנפש שלא ללכת אחר יצרנו, אלא אדרבא, להיות בשמחה מההכנות לפסח, הרי זה רק מפני שקיבלנו לב וך וישר ביציאת מצרים, ומאז הוא נעשה כלי מוכן לקבל את אור האמונה ובטחון. ואילו לא היינו יוצאים מגלות הדעת, הלא היינו יורדים מדעתנו מרוב לחץ ההכנות הרבות של ערב הפסח. כמה אנו צריכים להודות על הלב שקיבלנו ביציאת מצרים, וכמה אנו מחויבים לדבר על כך ולפתח אותו עם הילדים...

דברים היוצאים מן הלב

הנה במשנה (פסחים פ"י מ"ה) איתא: רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור וכו' בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים וכו'. כתב ה'חתן סופר' זצ"ל

³ להגה"צ רבי שמואל עהרנפעלד זצ"ל אבד"ק מאטערסדארף, בנו ותלמידו של הגאון רבי דוד צבי זצ"ל חתן ה'חתם סופר' ואחר כך למד בישיבת פרעשבורג אצל דודו ה'כתב סופר' זצ"ל.

התורה, המשיכה בביאת הארץ ובבניית הבית הראשון, וממנה לבניית הבית השני, וסוף תכלית זו יהיה כשירד הבית השלישי והמשוכלל מן השמים. **אנחנו נמצאים באמצע תהליך של בניה, אשר תחילתו ביציאת מצרים, ואלמלא יצאנו ממצרים, לא היינו באים למקום זה שאנו נמצאים עכשיו אשר הוא צעד קטן לפני הגאולה השלימה.**

בשביל דור זה נברא העולם

ויותר מפורש יוצא כן מדברי רבינו הגדול רבי שלמה קלוגער זצ"ל בפירושו "מעשה ידי יוצר" על הגדה של פסח, וזה לשונו: **מבואר בדברי חז"ל (סנהדרין לז, א) ובכל הספרים, שראוי לכל אדם לומר בשבילי נברא העולם, שכל העולם לא נברא רק בשביל ישראל שיקנו שלימות כראוי וייקרא שם הקב"ה עליהם... ואם לאדם יחידי מותר לעשות כן, מכל שכן לדור שלם, בכל דור ודור, שראוי להם לחשוב שכל היציאה ממצרים ותכליתה היתה בעבורם, שהרי אם יעשו הם תשובה כראוי, יבוא משיח בימיהם, ואם כן תכלית יציאת מצרים היתה בשביל דורו של משיח, וראוי לכל דור לחשוב שהם תכלית היציאה כדי שיקנו הם שלימות ויתייחד שם הקב"ה עליהם... ובזה ישתדלו יותר לשוב בתשובה, כיון שכל תכלית בריאת העולם ויציאת מצרים היתה בעבורם.**

הנה יוצא מפורש מדבריו, **שלא השחרור משעבוד הגוף היתה תכלית היציאה ממצרים, ואף לא הביאה לארץ היתה תכליתה, אלא תכליתה היתה הדור שלנו, דור זה שהוא הקרוב ביותר לביאת המשיח.**

אי-אפשר אלא אם כן יראה את עצמו כאילו הוא יצא ואז ישכיל בדבר ויספר לבנו מעומקא דלבא. לכן אמר רבן גמליאל 'כל שלא אמר שלשה דברים הללו בפסח, וביאר טעמם, לא יצא ידי חובתו, לא יוכל לצאת ידי חובתו בקיום מצות והגדת לבנו, כי אם לא יבין טעמי הדברים, לא יוכל לצייר כל פרטי הניסים והנפלאות.

אותנו הוציא משם

וממשיך שם בדבריו, וזהו העיקר הנצרך לנו כעת: ובאמת זה דבר קשה מאוד לקיים זה בכל דור ודור אחר כמה דורות לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והדבר צריך למדריגה רמה ונשגבה. לזה אמר בעל המגיד ותיקן לנו עצה טובה באיזה אופן נגיע לזה, אם נתבונן על תכלית היציאה והגאולה שהיתה ביאת הארץ, כמו שאמרו על הים 'תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך', וזהו אומרו 'לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה, אלא אף אותנו גאל עמהם שנאמר ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ', **וכיון שיתבונן בתכלית היציאה ממצרים וקץ הגאולה היתה ביאת הארץ, אז יבין הדבר על בוריו ויוכל להשריש האמונה גם בלב בנו, כי זהו תמיד כל מאוויינו ומבוקשנו למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה.**

הא לנו כפי האמור, שבספרנו סיפור יציאת מצרים, אין לנו לדבר רק על זה שעבדנו שם בחומר ובלבנים, ובסוף יצאנו לחופשי. אלא עלינו להרגיש את כך שהיינו בגלות הדעת, ומאז שהוציאנו הקב"ה ממצרים, יצאנו מגלות זו ונלקחנו לשם תכלית מסוימת אשר התחילה בעת קבלת

ידיהם חיש מהר את הסוגיות הקשות שבש"ס הדק היטב, ואין זה מפני שהוא חכם ונכון יותר מהדורות הראשונים, אלא מפני שהראשונים התייגעו לבאר את סוגיות הש"ס, ואחריהם באו האחרונים ופירשו את דבריהם, ואחריהם אחרוני האחרונים, עד שבאו המלקטים האחרונים וקיצצו את דברי כולם ועשו מהם כלי נאה ומפואר.

במידה מסוימת מקבלים בני דורנו בהירות בסוגיות הש"ס יותר מכפי שהיתה לאבותינו לפני כחמישים שנה, כי היום כל דברי הראשונים והאחרונים עם פירושיהם פרוסים לפני הלומדים כשולחן ערוך, מה שלא היה כן לפני חמישים שנה...

כן הוא לענין האמונה, שהרי אנו נמצאים כבר לאחר כל אותן תלאות שעברו על אבותינו ואבות אבותינו, ולאחר שהפציע אורו של רשב"י ושל האריז"ל הקדוש, ושל הבעש"ט הקדוש ותלמידיו, אשר השרישו האמונה בלכות בני דורם, בוודאי האמונה נטועה כבר בלבנו יותר, ולא מחכמתנו אלא מפני שאנו כננסים הרוכבים על כתפי הענקים.

בכל דור ודור פירוש חדש

אמור מעתה: ככל שעוברים הדורות ומתקרבים לביאת המשיח, כך מקבלים התיבות "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" פירוש חדש, כי בכל דור מתקרבים בני ישראל יותר אל התכלית אשר התחילה ביציאת מצרים, ונעשים מוכשרים יותר לקבל את פני המלך המשיח.

כננסים הרוכבים על כתפי הענקים

ומוסיף מהרש"ק זצ"ל: ולא תקשה לך אם כן למה הוציא הקב"ה את אבותינו, כיון שלא היתה כוונתו רק בשבילנו, היה לגאול אותנו לבד! כי כן ההכרח בחוק האנושי, שאי-אפשר לנו לקנות שלימות כראוי עד שראינו כמה שעבר על אבותינו, כמה שחטאו פעם בזה ופעם בזה. ובזה יובן לנו טעם נכון על גלות מצרים... שרצה הקב"ה שתתחזק מאוד ידיעת השי"ת ומציאותו אצל ישראל עד שתהיה קבועה האמונה בלבנו כיתד שלא תימוט, שאפילו אם יתכנסו כל האומות וירצו להביא עלינו כל הרעות שבעולם, לא נזוז אנחנו מהאמונה שלנו. ולכך עשה הקב"ה שיהיו בגלות מצרים, ששם עיקר ומקור הטומאה של העבודה זרה... ואחר-כך כשגאל אותם הקב"ה ועשה במצרים ובאלהיהם שפטים, אם כן נתברר לנו על-ידי נסיון ממש שרק הקב"ה הוא אלהי ממעל, וכיון שנתברר לנו זה בנסיון שוב לא תזוז מלבנו לעולם, שכבר ראינו של העבודה זרה שהיו במצרים, וכל המחשבות שאפשר לחשוב, הכל היה הבל ורעות רוח.

מבואר מדבריו, שאנו בני הדור האחרון יכולים להתקרב אל השי"ת יותר מהדורות הראשונים, ולא מחכמתנו ובינתנו, אלא מפני שכבר ראינו מה שעבר על אבותינו ואבות אבותינו משך כל הדורות, וממילא הוקבעה האמונה בלבנו שכל מה שאומות העולם רודפים אחריהם, הוא הבל הבלים.

משול הדבר למה שכל צורב יכול היום להגות בספרי המלקטים ולהבין על

בקדושה.

נמצאנו למדים מדברים ה'אור החיים' הקדוש, שמלבד מה שנתבאר שכל התקרבותנו באה לנו על-ידי יציאת מצרים, כי בגללה אנו יכולים להתבונן במה שעבר על אבותינו ולהשריש את האמונה בלבנו, עוד זאת אנו מקבלים ככל שנה הארה חדשה של יציאת מצרים על-ידי שאנו עוסקים בסיפור יציאת מצרים.

אין לך תלמיד שאינו הגון

עוד מרחיב בענין זה השל"ה הקדוש, וביאר שמסיבה זו הקב"ה רוצה שנעסוק בסיפור יציאת מצרים, כי על-ידי זה מתעורר למעלה בשמים שוב ענין יציאת מצרים ומתעוררים רחמי האב על הבן.

ומזה נרוויח להבין עוד ענין אחד: הנה במסכת חולין (קלג, א) איתא: "כל השונה לתלמיד שאינו הגון, כזורק אבן למרקוליס". ואיתא בספרים שליל פסח יצא מן הכלל, ובו מותר ללמד גם לתלמיד שאינו הגון, וכדאיתא בתלמוד ירושלמי וממנו בהגדה, שכנגד ארבעה בנים דיברה תורה, ואחד מהם הוא הרשע.

והביאור בזה, כי הסיבה שבעטיה אסור ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון היא מפני שאין לו לב להבין, ובשל כך החכמה לא תיקלט אצלו, וכיון שלא תיקלט אצלו, לא די שתהיה יגיעתנו לריק, אלא עוד יפרש את דיבורנו להיפך ממשמעותם האמיתית

ויש להשלים זאת בדברי מהר"ם חלאווה⁴: הנה על המשנה בפסחים "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", איתא בגמרא: אמר רבא וצריך שיאמר [הפסוק] "ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו" [שמכאן אנו למדים שצריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא משם, כי אף אותנו גאל הקדוש ברוך הוא].

ופירש מהר"ם חלאווה: כלומר, דאם לא הוציא, גם אנו היינו משועבדים עכשיו, דאי לא אין אדם מברך על נס שנעשה לאבותיו, אלא עד בן בנו, כדאיתא בפרק הרואה.

אל מוציאם ממצרים

עוד יש להביא מה שכתב ה'אור החיים' הקדוש על דברי בלק (במדבר כג, כב) "א-ל מוציאם ממצרים": אמר מוציאם ולא הוציאם... ונראה על דרך אומרם ז"ל 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים', על כן אמרו יודעי פנימיות התורה כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו 'אל מוציאם', כי לא יציאה ראשונה לבד אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנזכר, ונתן טעם 'כתועפות ראם לו', פירוש כי ה' מוסיף ומחזק אותם לרוממם ואין קץ לרוממות אשר חשב ה' עליהם עד גדר שלא ישאר שום תערוכת הרע

⁴ מרביתנו הראשונים שבספרד בדור הר"ן ותלמידיו, מתלמידי הרשב"א ובנו רבינו יהודה.

וילך על ידי כן מדחי אל דחי ח"ו.

כי אלו שיורדים מן הדרך הישרה ושבים לאחר שנים רבות וחוזרים לעלות על המסילה, הרי זה מפני שנתעורר בקרבם אותם דיבורים ששמעו מאביהם בלילות הפסח. וזאת למרות שבשעת מעשה לא ראו האבות בשעה שעסקו בסיפור יציאת מצרים שהוא משפיע על בנם, כי בליל פסח הלבבות פתוחים לרווחה ומה שמכניסים בו נכנס, ואם אינו משפיע על הבן עכשיו, הוא יתעורר בו לאחר שנים הרבה ויחזירו לחיק אבותיו.

וכזכור, כן הוא גם לענין התלמיד שאינו הגון שבלב כל אחד ואחד, כי גם בעניינם אסור להתיימש, ואף שאין רואים שום שינוי בשעת מעשה, יש לקוות שביום מן הימים הלב יתעורר מחמת דיבורים אלו שבליל פסח, וישוב אל בוראו. וכבר אמר הרה"ק בעל ישמח ישראל זיע"א שמה שאומרים "מתחיל בגנות ומסיים בשבח", הוא הבטחה, כי באים עם כל אותם מטענים כבדים לליל הסדר, ויוצאים ממנו זכים ונקיים.

לכך אין מברכים על סיפור יציאת מצרים

ולפי-זה נבין היטב מה שאמר ה'חתם-סופר' שלכך אין מברכים על סיפור יציאת מצרים, מפני שאז אנו עדיין בבחינת גוי, ודומים אנו לגר שאינו יכול לברך קודם שנתגיר. לא "ווארט נאה" בעלמא הוא, אלא עומק גדול יש בו, כי כל שנה ושנה אחרי הסיפור, אנו מקבלים הארה חדשה ונעשים כיהודים חדשים שזה עתה יצאנו ממצרים, ואם כן אין אנו יכולים לברך עובר לעשייתו, ומוכרחים לברך רק לאחר הסיפור

אולם כל זה בשאר ימות השנה, אבל בליל פסח, כיון שאז מאיר האור של יציאת מצרים כל שנה מחדש, נמצא שכל בני ישראל יש להם אז לב להבין, וכדברי בעל "שם משמואל" שהובאו לעיל, שעל-ידי יציאת מצרים זוכים בני ישראל ללב זך ונקי שנעשה כלי מוכשר לקבל חכמה.

הוי אומר: כשיושבים בני ישראל בליל פסח יחד עם פמליא של מעלה ומספרים ביציאת מצרים, אין לך יהודי בכל העולם כולו שהוא בבחינת תלמיד שאינו הגון. יתכן אמנם שיהיה עדיין מורגל לשאול כתלמיד שאינו הגון, אבל לבו יהיה לב של תלמיד הגון.

ואפשר שמתעם זה אומרים בהגדה את המילים "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה" רק לאחר אמירת "מה נשתנה" ו"עבדים היינו", כי בתחילה צריכים לספר מיציאת מצרים, ואז נאצל אור גדל מן השמים על כל הנמצאים, כולל על התלמידים שאינם הגונים, ואז ממילא יוכלו לאחר מכן דברי החכמה להקלט בלבם.

ואכן עלינו לזכור תמיד, שלכל אחד מאתנו יש תלמיד שאינו הגון בלב, כי כל אחד יש לו פרטים מסוימים שבהם אינו מצליח לחולל שינוי. ואמנם אם יפתח לבו, אזי יורש בלבו אור האמונה גם באותן בפינות אפילות שעד כה לא ראו אף פעם את אור השמש.

התעוררות שלאחר זמן

הן ידוע מה שכתב הרמ"ע מפאנו ז"ל,

כקבוע בסדר ההגדה.

מקבלים לב חדש, לב יהודי הפתוח לקלוט את הידיעה כי הקב"ה מנהל אותנו ומשגיח עלינו על כל צעד ושעל, ונחשבים באותו מעמד כאילו לא היינו יהודים קודם לכן.

וכשאור פניו של הקב"ה מאירים עלינו בליל הסדר, אזי אנו מקבלים מחמת כן תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום... מי יתן...

הצדיקים אמרו על ה'יהודי' הקדוש זיע"א שלכן נקרא 'יהודי הקדוש', משום שכל היום היה עובד את ה' במדרגות חדשות, עד שהיה נחשב כאילו קודם לכן היה 'גוי'. הגם שאין אנו מתקרבים למדרגתו של האי צדיקא ופרישא, עם זאת, אף אנו בכל שנה בשעת סיפור יציאת מצרים,

חיוזוק יסוד האמונה בחג הפסח

הקריאה מעוררת את הזמן

בשלהי מסכת מגילה איתא: "תנו רבנן, משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג". ובוודאי נכלל בזה גם לשאול ולדרוש בענייני החג, כדי להבין את מהותו וכדי להשריש בלבנו את יסודות האמונה שעליהם אנו חיים.

הן ידוע היה בקרב החסידים שהקריאה מעוררת את הזמן. ולמשל, קריאת פרשת בא באמצע החורף, מעוררת את חג הפסח, וכן הלאה. ואם הקריאה מעוררת את הזמן שלא בזמנה, בוודאי שהיא מעוררת את הזמן בזמנה, והרי היא מאצילה על האדם את האור המיוחד לאותו זמן⁵.

הזמן הוא כלי, ובדומה לכלי פשוט, אף הוא יכול לשאוב מבאר מים חיים ולהשקות את הנפש, ויכול להשאר גם ריקן ויבש. הכל תלוי אם יבחר האדם לעורר את הזמן על-ידי הקריאה, דהיינו על-ידי שילמד את מה שהשי"ת רוצה שילמד כדי להוציא מן הזמן את מה שאפשר להוציא ממנו.

ימים שיש בהם הפין

כדאי מאוד לנצל ימי החג ללימוד ענייני האמונה שהם ענייני החג. נביא לכך דוגמא: הנה מקובל היום לערוך סמינרים לעניינים שונים, כגון לבעלי תשובה, או לחיוזוק האמונה או להורים לילדים בעל צרכים מיוחדים וכדומה. והנה יבוא אחד המשתתפים בסמינר וישאל אם כדאי לו לנצל את שהותו בסמינר לסיום כמה מסכתות. מה יענו לו? אשריך ואשרי חלקיך שחשקה נפשך בתורה, אבל מאחר ששילמת כסף רב עבור השתתפותך בסמינר, כדאי לך שיהיה עיקר עיסוקך בימים אלו בנושא שלשמו התכנסנו ותציא עם איך-ספור הבנות חדשות שיהוו בשבילך צידה לדרך וילווך כל ימי חיך.

ימי הפסח הם ימים שבהם אמר הקב"ה לכל בית ישראל: הלא לכל אחד מכם יש נסיונות והתמודדויות וקשיים שהוא זקוק להתחזק כלפיהם באמונה, הניחו כעת את הכל ובאו יחד לעסוק בענייני הפסח כדי שתוכלו כל ימיכם לחיות מתוך אמונה ולא תשברו מפני שום נסיון שבעולם. לא כלילה הראשון לבד, אלא גם בשאר ימי הפסח

⁵ יסוד זה מבואר בספרים רבים וראה ספר 'בוצינא דנהורא' מתורת הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוב זי"ע בליקוטים שבסוף הספר. וראה עוד ב'דרך ה' לרמח"ל זצ"ל ח"ד פ"ד אות ו, ובשלה"ק תחילת מסכת פסחים שבקריאת הפרשה מעורר קדושת היום, וב'שם משמואל' במדבר תרע"ג בשם זקינו ה'שרף' מקאצק זי"ע שיעקר אור הימים טובים גנוז בתורה.

האמונה כדי שתתחזק הכרת ה' בלבם יותר ויותר, וכך עבדו שלא לכעוס ושלא לצאת מן הכלים בעד שום דבר שבעולם, כי מה שהאדם מאבד את עשתונותיו ויוצא מן הכלים בכעסו, הוא מחמת חסרון אמונה. ולכן הגם שהגיעו בני ישראל בתחילה למדרגה אחת של אמונה, העידה התורה שעל הים הגיעו למדרגה יותר גדולה של אמונה והכרת ה'.

בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

ומה נפלא מה שהוסיף עוד הרה"ק מראפשיץ, שמדרגה גדולה זו שהגיעו אליה בני ישראל על הים, כמו שאמרו חז"ל שראתה אז שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי והורו או באצבעם ואמרו זה אלי ואנוהו, לא היתה סוף מדרגות האמונה, אלא תחילתן, כי רצון הקב"ה היה שיגיעו הרבה למעלה הימנה.

והוסיף עוד שממה שנתן אז הקב"ה פרשת "החודש הזה לכם", הרי זה בא לרמוז שהאמונה זקוקה להתחדשות מדי יום ביומו. ואפשר לבאר זאת לפי מדרגתנו, שהרי בכל יום עוברים על האדם נסיונות חדשים שלא עברו עליו אתמול, ועל כן הוא נזקק להתחדשות באמונה, כדי ללמוד איך להאמין שגם אלו באו מאת ה' בהשגחתו הפרטית עליו, ושהוא עשה כן לטובתו ולצרכו, ועל ידי כן להשאר בשמחה ובשלווה.

המופת הנפלא מורה שיש אלוה

ואכן ימי הפסח הם זמן מסוגל לחיזוק האמונה, ועל כן ישנה סייעתא דשמיא

תאכלו מצות שהן מיכלא דמהימנותא, וגם אז תמשיכו לספר סיפור יציאת מצרים וללבוש עם הילדים איך יוצאים מכל המצרים ומכוונים את הלב לאבינו שבשמים.

אין סוף למדרגות האמונה

אכן כך איתא להדיא מהרה"ק מראפשיץ זיע"א בספר "זרע קודש" (פרשיות בא-בשלח) וכבר לימדנו הבעש"ט הקדוש, שכל המצוות בלי יוצא מן הכלל תכליתן להעלות אותנו במדרגות האמונה. וכך פירש הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א את הפסוק: "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר" – הקב"ה דיבר את כל דברי התורה, בשביל מטרה אחת – "לאמור אנכי ה' אלוקיך", כדי שתחדור האמונה בלב, כי כל מצוות התורה נועדו להביא את האדם לידי דביקות וכדי שירגיש כי הוא העושה ומעשה הכל, הוא ואין בלתו.

הרה"ק מראפשיץ זיע"א דייק מן הפסוקים: הנה כאשר משה ואהרן בישרו לישראל כי הגיע זמן גאולתם ועשו בפניהם את האותות כפי אשר ציוה אותם ה', העידה התורה: "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענים ויקדו וישתחוו", משמע שכבר הגיעו אז לאמונה, ולפי-זה יקשה לכאורה מה זה שאמרה התורה שוב כשבני ישראל עמדו על הים: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

והשיב הרה"ק, כי האמונה היא דבר שאין לו סוף, וכל שהגיע האדם למדרגה אחת, יכול הוא לעלות ממנה למדרגה אחרת. והלא כך היו הצדיקים עובדים כל ימי חייהם להתעלות עוד ועוד במדרגות

באדמה ויצייץ ממנו צייץ ירוק, ושוב יפרח בו פרח אדום או לבן, ושוב יגמול ממנו פרי פלוני? איך נעשה זה? וכי אין זה נס כקריאת ים סוף?! הנה יבוא השוטה ויאמר ב'חכמתו': זהו בטבע כי ניצוצי החמה מכינים את העפר, ומי הגשמים מרטיבים, ועל ידי זה נעשה כך ועל ידי זה נעשה כך... יאמר נא! על-ידי מה מכינים ניצוצי החמה? ועל-ידי מה אד עולה מן הארץ להגשים? וכל דבריהם הבל ורעות רוח, אלא שחכמיהם אומרים: עולם כמנהגו נוהג, כה היה וכה יהיה ואין אחד העושה כן בחכמה ובתבונה ובדעת ואין אלוקים אלא כך הוטבע מעצמו, ואמת שהוא פלא ואין להבין סתרי הטבע, אך מעצמו הוא כן. ואמנם כשהקב"ה משנה הטבע, כגון קורע את הים שעה אחת וממטיר לחם מן השמים ומוציא צים מצור החלמיש, אע"פ שכל אלו הם כטיפה מן הים נגד חידושי מעשי בראשית שבכל יום ויום, מכל מקום ישפוט כל בר דעת מזה שאין הטבע נוהג כן מעצמו, ואם כן משינוי קטן הלז נדע שזה היוצר והבורא עושה ניסים ונפלאות גדולות בכל יום.

ומפרש החתם סופר: והיינו 'לעושה נפלאות גדולות לבדו' לפעמים לפי שעה, נדע 'כי לעולם חסדו', וכן 'למכה מצרים בבכוריהם' נדע 'כי לעולם חסדו', וכן כולם, מכל נס לשעה נדע כי חסדו וטובו והתנהגותו והשגחתו לעולם יום יום.

כי אני ידעתי כי גדול ה'

ועוד כתב ה'חתם סופר' (שם עמ' רעז) לבאר על-פי זה הפסוקים: כי אני ידעתי כי גדול ה' ואדונינו מכל אלוקים, כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות,

מיוחדת לעוסקים אז באמונה, וכמו שנדפס בספר הקדוש "מנחם ציון" להרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זיע"א בשם רבו הרה"ק מליזענסק זיע"א, שהזמן המסוגל ביותר לחיזוק האמונה הוא בליל שביעי של פסח, בלילה שבו זכו יוצאי מצרים לאותה הארה של קריאת ים סוף. וכן אמרו כל הצדיקים, שמה שהקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים על-ידי ניסים שהם מעל לדרך הטבע, ובקע להם את הים, הוא הכל למען ידעו שגם הטבע הוא נס. וזה לשון הרמב"ן (סוף פרשת בא): וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, יודע ומשגיח ויכול.

וכן איתא מהרה"ק שר-שלום מבעלזא זיע"א, שהתורה נעוצה סופה בתחילתה ביסוד זה, וכך הוא סיום התורה: "ולכל הירד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל". היינו שכל הניסים שעשה משה בשליחותו לעיני כל ישראל, המה המגלים קבל כל העולם כולו כי - בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ וכל אשר בהם, והוא אשר מחיה אותם בכל רגע ורגע.

לעושה נפלאות גדולות לבדו

וראה זה לשונו הזהב של ה'חתם סופר' זיע"א (דרשות ח"ב עמ' רנג): והענין כי אין שום נס גדול, ומה הרעש אם לפני ג' אלפים שנה נבקע הים שעה אחת ונתייבש ונפל לחם מן השמים? והלא בכל רגע נעשים ניסים כאלו! ומי פתי לא יתעורר בזרעו זרע

תקופות אצלו שבהן הוא עומד בגבורה אל מול נסיונות קשים, ואז מזלו זוהר למרחקים וקולו נשמע מקצה הארץ ועד קצהו בספרו כיצד הוא עומד איתן מול נסיונותיו הקשים.

ידע האדם, שאותו אלוקים שנותן לו את התקופות הזוהרות, הוא האלוקים שנותן לו את התקופות הקשות, כי האלוקים לא משתנה, וכפי שהניסים והטבע שבעולם חד הם, כן התקופות הקלות והתקופות הקשות של האדם הפרטי חד הן...

בתקופותיו הזוהרות לא האמין האישי שיבוא יום ויזדקק לקבל חיזוק מאחרים, וכל זה למה? מפני שחשב שהוא כבר שלם באמונתו! אבל באמת היה חזק באמונתו רק אז כשאירעו לו ניסים, אבל עכשיו כשאינו רואה ניסים, מוצא הוא את עצמו חלש באמונתו...

עבודת האדם היא להאמין שגם באותן תקופות שנראות לו כחשוכות, נעשים לו ניסים ללא הרף. עליו להאמין שהחושך כמו האור שניהם ניסים הם, כי את שניהם עושה השי"ת "מעביר יום ומביא לילה, גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור". וכמו כשהוא רואה שהקב"ה ממלא את מבוקשו, הוא מאמין שזה נס, כך ממש כשהוא רואה שאין הקב"ה ממלא את מבוקשו, עליו להאמין שזה נס, כי הגם שמצד תפילתו היה הקב"ה צריך למלא את מבוקשו, עשה לו הקב"ה נס ולא קיבל את תפילתו כי ידע שאין דבר זה טוב בשבילו. עליו לעשות סעודת הודיה על ששידוך פלוני לא יצא אל הפועל...

מעלה נשיאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו, שהכה בכורי מצרים מאדם עד בהמה, וזה לשונו: יש לפרש כי **היודע את ה' ומכיר בבורא כל ית"ש ומשגיח על כל דרכיו, לא יתפלא על קריעת ים סוף ומכת בכורות יותר ממה שיתפלא על כל הטבעים** כגון ירידת גשמים על-ידי האדים העולים מן הארץ שהוא בטבע, אך מי חקק הטבע הלא הוא אמר ויהי, אם כן מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק.

ואמרו חז"ל (פסחים קיא, א) "קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, שנאמר הגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו, ונותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. ויש לומר גם בהיפוך, כמו שנותן לחם לכל בשר בכל שעה ורגע, כן קל בעיניו להיות גוזר ים סוף לגזרים (והיינו כי בעיני בשר ודם שניהם קשים, אבל מצד השי"ת שניהם קלים). על כן אמר "כי אני ידעתי כי גדול ה' ואדונינו מכל אלוקים", על כן אני אומר: "המעלה נשיאים מקצה ארץ וברקים למטר עשה" הוא "שהכה בכורי מצרים וגו'", כי הכל חד ואין בין זה לזה ולא כלום.

גולל אור מפני חושך

אכן עלינו לדעת שכפי שיסוד זה נכון כלפי הבריאה בכללותה, כן הוא נכון גם כלפי האיש הפרטי. כי הנה ישנן תקופות אצל האדם שעוברות עליו בניחותא, בלי קשיים מיוחדים ובלי מהמורות, ואינו מרגיש אז שהוא זקוק לדברי חיזוק. מאידך ישנם תקופות של שנים או חדשים או שבועות שעוברות עליו בסערה, וצריך אז חיזוק רב כדי לעמוד על רגליו. וכמו-כן ישנן

אין בעל הנס מכיר בניסו

ומכאן נעבוד לנדבך נוסף: בספר הקדוש "קדושת לוי" (פרשת בשלח) כתב להדיא שהמשריש בלבו יסוד האמור, זוכה דייקא משום כך בדבר ישועה ורחמים, ובזה הוא מפרש את הפסוק "נורא תהלות עושה פלא" וכן את דברי הגמרא (נדה לא, א) "אין בעל הנס מכיר בניסו". וזה לשון קדשו: **צריך האדם הנצרך אל הנס מהבורא ברוך הוא לקבוע במחשבתו שאין זה בדרך נס, רק בחפץ הבורא תלוי הכל, שהוא בעל היכולת ורב העלילה, קטן וגדול אצלו שוין. ואם כך מחזיק בטחונו ואמונתו בהשם יתברך ברוך הוא, כשהוא נצרך לשום דבר יהיה מה שיהיה, אזי עושין לו ומסייעין לו. רק שצריך הבעל נס שלא יהיה מכיר בניסו, ולא יחשוב בדעתו זה לנס בשינוי טבע, רק שהוא דרך הטבע, שהקב"ה יכול לעשות נס, כי מי שהוא חכם אין בעיניו הפרש כלל בין מי שאמר לשמן וידליק או יאמר לחומץ וידליק, או שהים יהיה סוער או הולך כדרכו, ואצל השם יתברך כל הניסים הם פשוטים אצלו, ואם כן אין זה טירחא כלל להשם יתברך לעשות נס.**

זה מוכח שאוהב את ישראל (והרי זה דומה למי שמבקש מבעל חנות שיפתח לו את חנותו באמצע הלילה, והלה ברוב אהבתו אותו פתח לו, כי בוודאי יודה לו האיש, אך לא מפני שעשה לו נס, כי איזה נס הוא זה שפתח לו את חנותו באמצע הלילה, אלא מפני שגילה במה ששינה בעבורו את דרכו שהוא אוהב אותו אהבת נפש). ונמצא שאצל האדם הוא השבח שמשנה את הטבע, ואצל השם יתברך אין זה יגיעה כלל, רק העיקר שבזה הורה שהוא אוהב את ישראל, והוא נפלא גדול שהשם יתברך רום המעלות יאהב את בני אדם הגשמיים.

וזהו 'נורא תהלות עושה פלא', כי בני אדם החומרניים אין יכולין לשבח להשם יתברך, רק על פי מעשיו יכולין להודות לו, וכיון שיכול להפוך מעשיו כגון לבקוע את הים, אין שייך להודות לו על פי מעשיו, דהלא אין אנו יודעין האיך מעשיו, כיון שיכול להפוך. וזהו 'נורא תהלות' לשון מתיירא אני לומר תהלות, 'עושה פלא' כיון שיכול לעשות פלא עם מעשיו, אם כן אין יכולין להודות שכך מעשיו, דהלא אין יודעין האיך מעשיו, שמהפך אותם.

שאו מרום עיניכם

אמנם כן, יתכן שיבוא אי מי וידייק מדברי הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א, שכפי שאין בני אדם מתפעלים מהטבע, כן צריך שלא להתפעל מן הנס, שהרי אצל הקב"ה אין שום חילוק בין נס לטבע⁶. אך למען

הודיה לה' על גילוי חיבתו

ומבאר הרה"ק מבארדיטשוב על-פי זה מדוע אנו מודים להקב"ה ומשבחים אותו על הניסים, והלא אצל הקב"ה אין חילוק בין נס לטבע: רק העיקר הודיה להשם יתברך שבשביל ישראל משנה הטבע, כי בכל עת הים הולך וסוער, וזה היום בקע הים, ונמצא

⁶ כעין זה מסופר שהיה פעם אב אחד שהתייחס לבניו בקרירות גדולה ולא הראה להם שום גילויי חיבה.

הקב"ה משקיע בכל יום את השמש בערב ומעלה אותה שוב בבוקר, כדי שיוכלו להתבונן בכך ולהבין שגם הטבע הוא נס, אלא שהוא נס תמידי, ועל ידי כן נוכל לברך כל יום בהתרגשות הלב: ברוך יוצר המאורות.

להשמיע קול תודה

הן ודאי שאחת מהדרכים לבוא לידי התרגשות מהטבע היא לשבח את הקב"ה ולהודות לו ללא הרף על הדברים הפשוטים הקיימים בטבע, שהרי כלל הוא בידינו מבעל החינוך שהאדם נפעל לפי פעולותיו ואחרי הפעולות נמשכים הלבבות.

וזאת עלינו לזכור תמיד, שתכלית ההודיה היא להשריש את האמונה בלבנו. כיום העולם בנוי על 'תן וקח, קח ותן', ודבר זה חלחל גם לדברים העומדים ברומו של עולם: אם תודה לה' כך וכך ימים, תזכה לישועה... אנו שוכחים שמה שזוכים לישועות על-ידי ההודיה, הוא מפני שמן ההודיה בא האדם לאמונה, והאמונה היא זו שמביאה את הישועות, וכפי שמסופר על הבעש"ט הקדוש שעבר פעם נהר על-ידי אמונה⁷.

ויאמינו בה' ובמשה עבדו

ובכן, הצדיקים ראו לנכון להורות למסתופפים בצלם את כל הדרכים האפשריות המובילות אל האמונה. ואחת

האמת טענה זו הופכת קערה על פיה, כי בוודאי כוונת הרה"ק מבארדיטשוב היא להיפך, שעל האדם לחיות חיים של התפעלות והתרגשות תמיד, ורוצה לומר שגם כאשר עולם כמנהגו נוהג, גם אז יהיה מלא התפעלות מן הניסים התמידיים שבתוך הטבע, וכל-כך תהיה התפעלותו מן הטבע, עד שלא תישאר לו מקום להוסיף התפעלות על התפעלותו כשיראה שהקב"ה משדר את הטבע.

לפעמים רואים אנו ילדים קטנים מתרגשים מכל דבר שבטבע, וסבורים אנו שזה נובע אצלם מקטנות שכלם. אך באמת אין זה נובע מכך, כי כל אחד אם יתבונן בטבעים יראה שכולם ניסים ויתרגש ויתפעל בלי סוף, אלא שהגדולים כבר התרגלו לראותם ופסקו מלהתרגש, כסבורים הם כביכול כך הוא טבע הבריאה ומה יש להתרגש ממנו, והקטנים טרם התרגלו לכך.

ברוך יוצר המאורות

ואכן העבודה המוטלת עלינו היא שלא ללכת שולל אחרי יצרנו, אלא שנתבונן לראות את יד ה' בתוך הטבע ועל ידי כן נתפעל כל יום מחדש ונברך בהתרגשות גדולה: ברוך פוקח עוורים, ברוך זוקף כפופים, ברוך רוקע הארץ על המים, וכן הלאה כל הברכות.

הלא כן כתבו הספרים, שמסיבה זו

כשנשאל מדוע הוא נוהג כן, השיב: שמעתי בשם הצדיקים שמי שמגלה חיבה לבניו יותר מלבניהם של אחרים, לא זכה עדיין לשום מדרגה של אהבת ישראל...

⁷ מובא בשמו ב'דגל מחנה אפרים' וישלח.

השתטחות על קברי הצדיקים

יהודי אחד תושב חו"ל שאל אותי לאחרונה שאלה מהולה בתמיהה: אינני יכול להבין, פעם כשיהודי היה נזקק לישועה, היה שופך את לבו באמירת מזמורי תהלים, מתפלל אל השי"ת, ומקווה אליו שישלח לו את ישועתו. אך בימינו, הזקוק לישועה, מוציא מכיסו סכום כסף, נוסע לציון בקרעסטיר, וחוזר עם ישועה בידו. הלזו תיקרא יהדות? ! אם זו היא היהדות, אין לי שום קושי; אוציא כמה מאות דולרים מכיסי ואסע לקרעסטיר! אך מה אעשה ולא נראה לי שזו היא התורה וזו היא היהדות...

ומה האמת? האמת היא שכאשר האדם זקוק לישועה ואומר בפה מלא: "אינני יכול להביא לעצמי ישועה, אלא זקוק אני לעזרה וסיוע", ואז הוא פונה לצדיקים אשר עדיין נמצאים בארץ או לצדיקים הנמצאים בגן עדן, הרי הוא מגלה דעתו שהוא מאמין בניסים, ושהוא יודע שהוא זקוק לסייעתא דשמיא מיוחדת כדי שיתרחש לו נס, ואם כן מתחזקת בו האמונה, וישועתו קרובה לבוא.

הוי אומר: דרכים הרבה יש המובילות לאמונה, וכמו שקרע השי"ת את הים והוריד את המן, כדי להודיע לבני כל הדורות שגם הטבע הוא נס. כן הוא מביא ישועות למעלה מדרך הטבע לפוקדים את הצדיקים או למשטתחים על קברי הצדיקים, והכל כדי לחזק את האמונה בלבבות בני אדם, כדי שידעו ויכירו כי יש אלוקים בארץ והוא

מהן היתה האמונה בצדיקים, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי מן האמונה בצדיק יבוא האדם לאמונה בהשי"ת⁸.

ואכן אנו רואים בני אדם שקשה להם להאמין בצדיקים, וכששומעים על הצדיק שבירך את החולה שיתרפא ונתרפא, הם מעדיפים לתלות את רפואת החולה במה שנטל תרופות ושיקויים מאשר לתלותו בברכת הצדיק... מאין נובע חוסר האמונה הזו? ממה שמפרידים בין נס לטבע. אילו היו מאמינים שגם רפואה על-ידי תרופות היא נס, וכפי שהרופאים עצמם אומרים שיש שנרפאים על-ידי תרופות ויש שאינם נרפאים על-ידי תרופות, וכפי שהם עצמם מודים שאינם יכולים לדעת מי יתרפא על-ידי התרופות ומי לא יתרפא גם אם יקח את כל התרופות שבעולם, היו יכולים להאמין שברכת הצדיק המשיכה את הרפואה לחולה.

הלא מה שאנשים מתהלכים בריאים, ומה שרוב החולים מתרפאים, ומה שאנשים מתפרנסים, ומה שאנשים משיאים את צאצאיהם, הם הכל ניסים, ואין אחד בעולם שיוכל להסבירם. שיקום אי מי ויסביר איך אנשים משיאים את צאצאיהם! הרי אחוזים בודדים מן המחתנים מכתתים רגליהם עבור הוצאות נישואי ילדיהם, ובמקרים רבים אף הם חוזרים כלעומת שבאו... אין ספק שהכל הוא על-ידי האמונה. האיש היהודי מחזק את אמונתו בה', והשי"ת עושה לו ניסים על כל צעד ושעל.

⁸ ראה 'תולדות יעקב יוסף' פרשת עקב ובעוד כמה מקומות, 'שפת אמת' לפסח (תרל"ט, ד"ה ויאמינו).

בענווה, היה בוודאי מועילה להמשיך ישועה, שהרי כך התורה מעידה "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" ועל ידי כן נבקע להם הים.

הלא מטעם זה הכבירו הצדיקים כל-כך במעלת סיפורי צדיקים, הגם שידעו שלפעמים ישנם סיפורים שאינם מדויקים, כי העיסוק בסיפורי צדיקים משריש את האמונה בלב, ומחדיר בו את ההכרה כי אין שום קושי להקב"ה לשדד את המערכות, כי הנס והטבע הכל אחד הוא אצלו. ומי שאינו מאמין בשידוד מערכות, סימן הוא שהוא מפריד בין נס לטבע. אך המאמין שכל טבע הוא נס והוא מתפעל ומתרגש מן השמש והירח ומגלי הים וכן הלאה, אין לו שום קושי להאמין גם בשידוד מערכות.

ולסיום יש להזכיר, שאחד מן הדברים המועילים לאמונה הוא לימוד התורה ביגיעה⁹, כי מה שהלב אינו מאמין נעוץ הרבה פעמים במה שהוא מגושם, ועל-ידי לימוד התורה ביגיעה הוא מזדכך, וממילא הוא מתחיל להכיר בהשגחת הבורא וכל הקושיות מתבטלות אצלו מאלהן.

העושה ומעשה את הכל. הלא כן אמרו בפירוש כמה וכמה צדיקים, ובתוכם הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין זיע"א והרה"ק רבי ישכר דוב מראדאשיץ זיע"א, שמן השמים העניקו להם כוח לשדד מערכות כדי לפרסם שמו הגדול ברבים.

גם כשאנו מלעיגים לפעמים על הדברים החיצוניים שמשתרבים בתוך הנסיעות לצדיקים וכדומה, עלינו להזהר שלא ללעוג ח"ו על הנקודה הפנימית, והיא האמונה המתעוררת אפילו אצל האנשים הפשוטים הנוסעים אצל הצדיקים. כי לא דרך אחת בלבד ישנה המובילה אל האמונה, אלא הרבה דרכים מובילות אליה, וכל דרך מרוצה לפני המקום.

אמונה הנבעה וענוה

ובל נשכח שמי שיש לו אמונה יש לו גם ענוה, כי האדם המאמין יודע שאינו יכול להושיע את עצמו. הוא רוצה להתפלל אל ה', אבל אינו מחזיק את עצמו ראוי להתפלל אליו לבדו, ועל כן הוא מחפש לעצמו עזר וסיוע מהצדיקים. וכשהאמונה בלולה

⁹ ראה 'צפנת פענח' לבעל ה'תולדות' פרשת יתרו. הובא ב'דברי אמונה' פרשת תרומה. 'אמרי אמת' ויקרא (תרפ"ז).

ציפיה לישועה כנגד רחיקת הקץ

חליים רעים ונאמנים

במסכת עבודה זרה (נה, א) איתא: יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן: שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני... והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (כי תבא כח, נט): וחליים רעים ונאמנים? רעים בשליחותן, ונאמנים בשבועתן (כלומר, הם נאמנים לצאת באותו רגע שהושבעו לצאת בו).

יסוד גדול הוא זה, הן לאדם הפרטי כשעובר איזו צרה, והן לכלל האומה הישראלית שפקדה אותה צרה. כשהקב"ה שולח יסורים, הוא שולח אותם לזמן מוגבל, והשעה שבה יסתיימו היסורים נקובה עוד בטרם יוצאים היסורים לקיים את שליחותם.

ישועת ה' כהרף עין

וזהו הפירוש "ישועת ה' כהרף עין" (מדרש לקח טוב אסתר ד, יז), כי כשמגיע הזמן שבו היסורים צריכים להסתלק, אין צריך לעשות איזו פעולה לשנות את המציאות, אלא ממילא היא משתנית כיון שנגמר הזמן. והרי זה דומה למה שאמר הגרי"ז מבריסק ז"ל בענין מיתת בכורי מצרים בחצות, שלא היתה צריכה להיעשות איזו פעולה של מיתה בזמן חצות, אלא עד חצות היו בחיים, ומחצות והלאה היו מתים.

וזה לשון ה'ספורנו' (פרשת וישב מא, יד) על הפסוק "ויריצהו מן הבור": "כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע", והיינו כי ברגע שמגיע הזמן שנקבע מראש, מיד באה תשועת ה' והיסורים פוסקים.

חיזוק גדול הוא לתקופה זו, בה אנו שרויים בחרדה מאימת מלאך המשחית כאשר אין אנו יודעים מתי כל זה ייגמר. וכפי האמור, אע"פ שאין אנו יודעים מתי יבוא הסוף, ואע"פ שאין אנו צריכים לחקור מתי יבוא הסוף, כי הקב"ה חפץ בכך, מכל מקום הסוף כבר כתוב וחתום למעלה בשמים, כי מתחילה לא באה הצרה אלא לזמן קצוב.

ולא יכול יוסף להתאפק

וראה זה מה שכתוב בספר הקדוש "ישמח ישראל" על לשון הפסוק (ויגש מה, א) "ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו": נוכל לומר כי מבואר במדרש (בראשית רבה נג, יד) על הפסוק "ויפקק אלוקים את עיניה" (וירא כא, יט) אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם. הענין כי הכל הוא מה' ובהשגחתו העליונה וה' כל צעדיו יספור, וכשנגזר איזה צער ח"ו על אדם מישאל, אז אף כשהצלה מהצער עומד לנגד עיניו, אעפ"כ אינו רואה ההצלה ואיזה דרך ישכון אור, כי נסתם ממנו מהשמים, עד שבאה עת ההצלה, אז רואה כי דרך ההצלה היתה פתוחה לפניו ולנגד עיניו ממש. וכמבואר

לא יעזור מאומה. יחרוש האדם את כל העולם ולא ימצא קונה לסחורתו. וכיון שבאה העת, לא יצטרך אפילו לצאת אל תחת כיפת השמים, וסחורתו תימכר.

הלא כן אנו רואים פעם אחר פעם בענין הזיווגים, מתפללים ומייחלים, מייחלים ומתפללים, וכיון שבאה השעה, נסגר השידוך עם איזה חבר קרוב ממתפללי בית המדרש, ואז הכל מסתדר בלי שום עיכובים – ישועת ה' כהרף עין.

ופני לא יראו

וזה לשון ה'חתם סופר' (תורת משה, כי תשא) על הפסוק (לג, כג) "וראית את אחורי ופני לא יראו": יש לומר על-פי רמז, הנה אנו רואים כמה דברים סיבות מסיבות שונות הנעשים בארץ מתחת, אשר אנו מתמיהים למה עשה השי"ת ככה, אבל לאחור רבות הזמן אנו רואים ומבינים למפרע הכל כאשר לכל, כל הסיבות תכלית כוונתם כי כולם היו הכנות כדי שיעשה דבר גדול כזה, וכאשר היתה בנס פורים הריגת ושתי ולקחת אסתר וכל הסיבות שסובבו את הדבר הזה, והכל היה הכנה להצלת ישראל. אבל קודם שנעשה פתגם המלך אין אנו מבינים רק מאמינים כי בלי ספק לא דבר ריק הוא, רק מאתנו טעם הדבר כמוס ונעלם. וזה האמונה טובה גדולה היא לנו, כי מקבלים שכר על האמונה.

וזהו 'וראית את אחורי', לאחור שנעשה תכלית הדבר, תראה ותבין למפרע מה שהיה ומה שנעשה. אבל 'לפני לא יראו', קודם עשיית הדבר לא יראו ולא יבינו תכליתו, וזהו 'ופני לא יראו'.

במדרש גדול הצער שהיה לשבטים ממכירת יוסף אחרי מכרו, ובכל ממון שבעולם רצו לפרותו ולמסור נפשם על הצלתו, אבל מה' נסבה ועד הזמן שנגזר עליהם הצער והיסורין, עד הרגע ההוא יכול יוסף להתאפק ולהעלים מהם, וכשהגיע הרגע מהישועה וקץ שם לחושך, אז לא יכול יוסף להתאפק ולהעלים מהם אף רגע אחד יותר ונתגלה להם שהוא יוסף. וכשראה יוסף כי מוכרח היה ברגע הזה להתגלות להם, הבין כי בא מועד וסוף לצרותיהם ולא יצטרכו עוד יותר להצטער, הגיד להם כי עתה אחרי שבאה עת הישועה, עתה הנכם רואים בעיניכם, לא כמו עד עתה שלא ראיתם בעיניכם...

ישועה קיימת ונסתרת

נמצאנו למדים שעל צד האמת, כיון שיש גבול לצער, הישועה כבר קיימת ועומדת מלכתחילה, אלא שהיא נסתרת מעיני בני אדם, כי הקב"ה רוצה שיצטרכו להתבונן בשעת הצער, לעבוד את עבודת האמונה והבטחון, ולהגיע למדרגות חדשות שלא היו מגיעים עדיהן בלעדיו, ורק כשיגיע השעה הנכונה, יסתלק הצער ותתגלה הישועה.

סיפר לי סופר סת"ם: כתבתי פעם מגילת אסתר באותיות קטנות מאוד לאנשים שאוהבים 'מגילה קטנה' שאינה תופסת מקום רב. פנית להרבה סוחרים שמוכרים מגילות לכל העולם, ולא עלה בידי למכרה. לאחר זמן רב שבו לא עלה בידי למכור את המגילה, פנה אלי שכני הגר מול דלת ביתי וקנאה ממני.

ללמדנו בא, שכל עוד לא באה העת,

גאולתם של ישראל, אינם יכולים להשאר אף לא רגע אחד נוסף בגלותם...

זמן גאולתם של אבותינו במצרים כבר היה קבוע מתחילה, ואברהם אבינו כבר ידע אותו, אבל הקב"ה הסתיר את החשבון האמיתי מעיני אבותינו במצרים כי חפץ היה שלא ידעו את הזמן, כי רצונו של השי"ת שלא ישימו מעייניהם בענין זמן הגאולה, אלא יעסקו בעבודה המיוחדת לזמן הגלות, בתפילה, בתשובה, בציפיה לגאולה ובעזרה לזולת.

עולם הפוך ראיתי

עוד כתב ה'חתם סופר' (פרשת וירא): מנהגו של עולם, כאשר שרויים בצרה מרגישים מגודל קושי הצרה שהעולם עומד ליחרב, וכאשר יוצאים מן הצרה חושבים שהצרה לא היתה קשה כל-כך. ובאמת צריך להיות להיפך, כאשר שרויים בצרה צריכים לחשוב שאינו נורא כל-כך ועוד מעט קט הקב"ה יסובב את הגלגל ויצאו מן הגלות, ולאחר מכן כשהישועה באה, צריכים להרחיב על אודות הצער הגדול ולהודות לה' על שהביא לנו הישועה.

והביאור הוא כי הכל תלוי איך מאיזה צד מסתכלים על התמונה, ועבודת היהודי היא להסתכל נכונה בזמן הנכון. ובאמת עבודה קשה היא, כי כל העולם וכל המציאות זועקים אחרת. מי שהרופאים נתנו לו תחזית קודרת, קשה לו מאוד לחשוב כי הישועה קרובה לבוא, אך זו היא העבודה לזכור ולהאמין שהישועה כבר קיימת, אלא שבעולם הזה יש לה תאריך, ומה שאין מגלים אותו לבעל הצרה, היא כדי שלא

פירושו של דבר: הגם שבסוף נוכל לראות איך הכל היה לטובה, מסתיר הקב"ה את הדבר בתחילה בכונת מכון כדי שנוכל לעמוד בפני נסיון ולהתעלות על ידי שנתחזק באמונה ובטחון, כי אלמלא היה מסתירו, לא היו עומדים בפני נסיון והיו מאבדים את המטרה. וזו היא הסיבה שבעטיה נסתלקה השכינה מיעקב אבינו כשביקש לגלות את הקץ, כי אין רצון הקב"ה בזה, אלא רצונו שהכל יהיה מוסתר מבניו, כי רק כך תהיה העבודה מסורה בידם, והיינו העבודה לשמוח עם הקב"ה ולהאמין בו כאילו היה אור במושבותם אע"פ שהכל נראה חשוך, וזהו סוד הגאולה, סוד הוא דבר המוסתר שאין מגלים אותו עד עת קץ.

חייב אדם לראות את עצמו

חז"ל אמרו "חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים" (פסחים קטז, ב), וכתבו המפרשים שהכוונה היא בעת סיפור יציאת מצרים, ומכאן שאנו צריכים להכנס אל תוך הסיפור ולהתחבר עם מה שעברו על אבותינו במצרים, להרגיש את הכאב והצער שהרגישו בתחילה כשעדיין לא ידעו מתי תבוא גאולתם, ולחיות את גאולתם שבאה להם כשלא היו מוכנים לה, כי בפתע פתאום התחילו המצרים להאיץ בהם לעזוב את מצרים ויצאו בחפזון עד שבציקם לא הספיקו אפילו להחמיץ.

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן... מצה על שום שנגאלו אבותינו במצרים (ולא הספיקו בציקם להחמיץ). הא לך שהחובה מוטלת עלינו לספר לנו ולבנינו כי ישועת ה' כהרף עין, כיון שבאה עת

מתי הוא עתיד להגאל ואף מנסה להקדים את הקץ, אין הוא יכול לנצל כראוי את ההזדמנות הגלומה בזמן הגלות.

וזהו בוודאי ענין האיסור לדחוק את הקץ, וכדאיתא במסכת כתובות (קיא, א) שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות העולם במטרה לסיים את הגלות, כי אם ינסו להביא את הגאולה בכוחות עצמם, לא זו בלבד שלא יעלה הדבר בידם, אלא גם ירחיקו את הגאולה יותר, כי בזמן הגלות צריך לקרות דבר מה בעולם, הגלות היא לא דבר סתמי, אלא בעלת תכלית, ואם אין עושים מה שצריך לעשות בזמן הגלות, מעכבים ח"ו את הגאולה.

אכן לא לחינם נאמר שבועה הן אצל היסורים והן אצל ישראל, כי הקב"ה השביע משני הצדדים, מצד אחד השביע את היסורים שלא ישאר אף לא רגע אחד אצל האדם לאחר זמנם, ומצד שני השביע את ישראל שלא ינסו להביא אל סיומם טרם בוא זמנם. כי רק כך באה הגאולה, רק על-ידי שהיסורים משלימים את תפקידם, ובני ישראל מתעלים על ידיהם ולומדים באמצעותם לראות אותם ואת כל העולם באופן אחר...

אם אנו נמצאים לעת כזאת בצרה ובמצוקה, כאשר רבים מאתנו זקוקים שיפתחו להם שערי רפואה, רבים זקוקים שיפתחו להם שערי פרנסה, בל לנו להוציא את ראשנו בכל עת מבעד לחלון ולהתסכל מתי כבר תבוא הישועה. אמנם כן, יכולים אנו ליחל ולצפות, אבל תחילה לכל עלינו

יאבד את ההזדמנות להתקרב אל בוראו...

האיסור לערב בין העבודות

ה"חתם סופר" זצ"ל בקדושתו לימד אותנו לבל נֶעְרַב בין עבודת הגלות לעבודת הגאולה. אם רוצה האדם בשעת הצרה לעבוד את עבודת הגלות, טועה הוא, כי **עכשיו מוטל עליו לעבוד את עבודת הגלות, והיא להתקרב אל בוראו ולהאמין שהישועה קיימת אע"פ שאין יודעים איך ומתי, ולהודות ולהלל לה'.**

כשבני ישראל היו במצרים, היתה להם עבודה גדולה שם, וכמבואר ב'**כתבי האר"י**' הקדוש (שער הכוונות דרוש א' לפסח) ובכל הספרים שאלמלא ירדו למצרים לא היו יכולים לקבל את התורה. **במצרים הכניעו בני ישראל את עצמם והגיעו לאמונה אמיתית שרק הקב"ה יכול להוציאם ממצוקתם, ועל ידי אמונה זו, העלו את הניצוצות הקדושים שהיו מפוזרים במצרים, וזהו 'וינצלו את מצרים', שלקחו עמם את הניצוצות שהעלו ועל ידי כן יכלו לקבל את התורה.**

אילו היו בני ישראל עובדים את עבודת הגאולה במצרים, ולא היו מנצלים את ההזדמנות להתקרב אל בוראם באמצעות הגלות, כי אז לא היו מקבלים את התורה...

איסור דחיקת הקץ

עבודת האדם בגלותו היא עצם זה שאינו יודע מתי הוא עתיד להגאל, כי דווקא אז הוא יכול לחשב היטב מה העבודה שהוא צריך לעבוד כדי להזדכך ולהתקרב אל בוראו. אך כשהאדם עסוק כל עתותיו לחשב

(כב): "אני ה' בְּעֵתָהּ אֲחִישְׁנָה". אמנם יש זמן לגאולה, אבל הקב"ה יחיש אותה אם בני ישראל יעסקו בתשובה ותפילה וצדקה. ונמצא לדידן, שעלינו לזכור, שאע"פ שאסור לנו לדחוק את הקץ, כי בזה נמהר את מכות הכביסה בידיים, שהוא בוודאי ללא יועיל, מכל מקום עלינו להוסיף בתשובה ותפילה וצדקה, ואז ייחשב הדבר כאילו אנו מוסיפים בורית למכונת הכביסה ומנצלים יותר כראוי את הגלות, וממילא הקב"ה יחיש את הגאולה.

הוי אומר: העיסוק בתשובה ותפילה וצדקה, הוא הפיכו של דחיקת הקץ. כי הדוחק את הקץ, סימן הוא שאינו מבין תכליתו של גלות מהי ועל כן הוא מבקש לברוח ממנה. לעומתו העוסק בתשובה ותפילה וצדקה, מראה שהוא מבין תכליתה של גלות על נכון, והוא בבחינת 'די לחכימא ברמיזא', וכיון שהוא מקדים להבין את התכלית ומתקן את מעשיו כנדרש ממנו, בוודאי הוא מצמצם בכך את גלותו ומחיש את זמן הגאולה.

ולפי-זה אפשר לפרש את מה שאמרו חז"ל שקושי השעבוד קיצר את גלות מצרים, במה שהעמיקו להבין יותר ויותר כי כל החיצוניות שהוא בעולם היא הבל הבלים וכמה שהתקרבו יותר אל האמת על-ידי הכנעת לבבם.

וכאמור, עלינו להחדיר זאת בלבנו ובלבות בנינו ובנותינו שעה שאנו מספרים

לקבל בלבנו שאנו נמצאים כעת בגלות, ושהדבר הראשון שעלינו לעשות כיהודים הוא לחשוב איך הקב"ה רוצה שנעבוד אותו בתוך הגלות.

אין עוצרים מכוונת כביסה

הגה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל¹⁰ היה טובל ביסורים כידוע, וכשפעם ביקש מאן דהו להקל עליו את יסוריו, סירב לכך בנמקו: יסורים הם מכוונת כביסה, ואם עוצרים מכוונת כביסה באמצע עבודתו, אין היא מסיימת לנקות את הבגדים...

כל צער הפוקד את בני ישראל, אע"פ שאינו נעים, הוא מכבס אותם כ'מכונת כביסה' המכבס את הבגדים, ומזכך אותם כדי שיוכלו לבוא מוכנים אל הגאולה, ועל כן עלינו להסתובב עם מכוונת הכביסה ולא להתנגד לכך או להלחם בכך, כי אם נעצור אותה באמצע עבודתה או נאיץ בה שתעבוד יותר מהר, לא נרוויח מאומה אלא נפסיד ח"ו.

אני ה' בעתה אחישנה

אמנם כן, המהרש"א במסכת עבודה זרה שם כתב, שכל מה שאמרו שהיסורים יש להם זמן קצוב ואינם מסתלקים לפני כן, אינו אלא בלא תפילה ותשובה וצדקה, אבל על-ידי שלוש אלה, בוודאי אפשר להקדים את הגאולה.

ונראה שזהו פירוש הכתוב (ישעיהו ס,

¹⁰ ת"ח מובהק ענותן ושפל ברך, אוהב ישראל ומקרבם לתורה. חינוך רבים בדרכי העבודה וחסידות. מדוכא ביסורים עובד ה' באהבה ויראה ובמסוג'ו, נאמן ביתו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זורעו אחריו ז"ע.

את כל החשבונות הידועים בשמים, ועל כן הוא סומך בעיניים עצומות שהקב"ה יעשה לו את הטוב והנכון עבורו.

הבוטח האמיתי, יזכה לכל טוב עבורו בטחוננו, אך לעולם לא יצפה לאופן מסויים של טוב. וכמו-כן לא יישבר ברוחו כאשר יראה שדבר מה לא נעשה כפי רצונו, כי יבין שהקב"ה יודע שאין נכון לעשות לו כפי רצונו מפני שאינה טובה עבורו, וישמח על שהקב"ה נמנע מלמלאות רצונו שהוא - כפי הנראה - רעתו ולא טובתו.

אמונה נכונה בביאת המשיח

הנה בהיותנו נמצאים במצב שאף אחד מאתנו לא העלה בדעתו שכך יעלה בימיו, כאשר שומעים ללא הרף בשורות איוב ר"ל, באים מיד רבים וטובים ומוציאים את כל המדרשים המוכיחים כי הנה זה עתה יבוא המלך המשיח, ומחזקים עמהם את כל האומה כולה. אמנם כן, יתכן שהדבר רצוי, אבל צריך מאוד להזהר שלא ליפול בטעות הנזכרת. עלינו לזכור בכל עת, שגם אם אנו מאמינים בכל כחנו שהמלך המשיח עתיד לבוא בזה הפסח, או אפילו קודם לכן, אין זה מוכרח שיבוא בגלל כן.

יש לך אדם שכל עוד הכל הלך כפי שהיה רוצה ולא היה לו שום דבר מיוחד שהציק לו, לא חשב כלל על ביאת המשיח, אבל עכשיו כאשר הכל השתבש לו, לפתע מצא תרופה למכתו - המלך המשיח יבוא וכל העניינים יחזרו להיות כפי שהיו. דע לך שאינו בהכרח שבגלל שאתה רוצה כל-כך שהעניינים שלך יחזרו להיות כפי שהיו, צריך המשיח לבוא עכשיו. יתכן שאע"פ

סיפור יציאת מצרים, שבוודאי אנו הולכים להיושע במהרה, אך לא רק בגלל שהזמן קצוב לך, אלא גם בגלל שאנו עוסקים בתשובה ובמעשים טובים, ובכך מקצרים את זמן הגלות ומחישים את הישועה. עלינו להדגיש שסיום המגיפה אינו תלוי לא ברופאים ולא בהמצאת חיסון, ולא בשום דבר אחר חיצוני, כי אם בשני אלה: "בעתה אחישנה".

בטחון מדומה כיצד?

עוד נחוץ מאוד בימים אלו לעקור טעות מצויה מן הלב: רבים חושבים שמה שכתוב בתהלים (לב, י) "הבוטח בה' חסד יסובבנו", פירושו שאם יבטחו בה' שיושיעם באותו אופן שהם רואים לנכון ויעשו את מה שלבם חפץ, בוודאי ייענה להם לקיים רצונם, וכיון שרואים שלא מיניה ולא מקצתיה, הם מתחילים לפקפק בדברי נעים זמירות ישראל. וכבר שמעתי מפיהם של כמה וכמה אנשים, אשר בעבר היו בעלי בטחון, אך כיון שחלה אחד מבני משפחתם ובטחו בכל לבם שהקב"ה ישלח לו רפואתו ויעשה אותו כאחד האדם ואע"כ שבק חיים, איבדו את בטחונם לגמרי.

והאמת היא שפירושו של בטחון הוא שנשענים על ה' וסומכים עליו שיעשה עבורנו את מה שהוא יודע שהוא הטוב ביותר עבורנו, אע"פ שבעינינו נראה אחרת. מי שסומך על ה' בזה האופן, הקב"ה ימתיק לו את מה שצריך לבוא עליו, והיינו שיביאו עליו בנחת ויתן בלבו להרגיש את טובתו ומתיקותו גם אם לא יראה ישועה בעיניו כפי הבנתו, ולעולם לא יבוא בטענות כלפי הקב"ה, כי יודע הוא שהוא עצמו אינו יודע

הוא אשר דיברנו בתחילה, כשאנו נמצאים בגלות, אנו צריכים לעבוד את עבודת הגלות ולא לברוח ממנה, כי על-ידי הבריחה ממנה, לא זו בלבד שלא נקרב את הקץ, אלא עוד נרחיקה ח"ו. אדרבא, אם אנו רוצים להחיש את ביאת המשיח, עלינו להמנע מלדחוק את הקץ, אלא עלינו להרבות בתשובה ומעשים טובים כי אלו באמת יכולים לקרב את הגאולה ולהביא את הקץ לצרותיהם של ישראל.

שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי מבהיל לראות לשונו של רש"י במסכת כתובות (קיא, א) על השבועה שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ: "שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי". הא לנו שאפילו בתפילה יכול האדם לטעות. כאשר האדם מתפלל יותר מדי על ביאת המשיח וכל מעייניו נתונים בכך עד שהוא מפסיד בכך את עבודת הגלות, הרי הוא מפסיד בכך את המטרה, ובא לתקן ונמצא מקלקל.

היהודי המאמין באמת, מאמין באמונה שלימה בכל יום שיבוא, אך אינו נתלה בזה. ולכן כשרואה שהיום לא בא, הוא מאמין שלמחר יבוא, ובכל אופן הוא מחזק את עצמו בתורה ותפילה ובשמירת עניינים ובכל העניינים שהוא יודע שהוא צריך תיקון בהם, מתוך ידיעה שרק על ידי כך יוכל לקרב את הגאולה.

הן פעם היו הרבה עמי הארצות שלא היו יודעים לבד מה עליהם לתקן, אך בימינו (כך שמעתי מכמה מגדולי הדור), כולנו חכמים, כולנו נבונים ויכולים לדעת מה

שישנם מדרשים ודיבורים ברש"י המרמזים לכך, עם כל זה אין אתה יודע את כל החשבונות, ועל כן לעולם לא תוכל לדעת מתי יבוא ובאיזה אופן יבוא. בדבר אחד תוכל להיות בטוח, שאף פעם לא היה המשיח קרוב כל-כך לבוא כמו זה הרגע, וברגע הבא יהיה עוד יותר קרוב. ובהיות שכן, תצפה לישועה יותר ויותר, אך יחד עם כן תראה מה עליך לעשות עכשיו בהיותך בגלות ולא מה תעשה אז כשיבוא המלך המשיח. מי ששם מעייניו יותר מדי בסידור ענייניו על-ידי ביאת המשיח, מגלה שאינו רוצה לעבוד את העבודה המוטלת עליו עכשיו, אלא רוצה הוא להיות בטוח שכל ענייניו הסתדרו ושהוא יכול לחזור לעסקיו כבתחילה, וזה לא מה שהקב"ה רוצה. הקב"ה רוצה שתחזור בתשובה, ועל ידי זה ענייניך יסתדרו.

אין לנו לחשוב שבגלל שאנו שולחים מראה מקומות מאחד לשני בענין ביאת המשיח מתוך הצרות הדומות לשל ימינו, לפיכך יבוא בוודאי. לא, עלינו לצפות לביאתו, אבל לא לחשוב שהקב"ה בהכרח יביא אותו כי אנו חושבים שביאתו טובה. הגע עצמך! הלא בני ישראל עברו צרות קשות מאלו, הם עברו מגפות קשות שהפילו רבבות מאחינו, הם עברו את השואה האיומה אשר אין צרה בעולם שיכולה להדמות אליה, ואעפ"כ המלך המשיח לא הגיע, וכי יש בזה מן הקושיא ח"ו?! לא, ישנם מהלכים שהקב"ה מסובב, וישנם זמנים שבהם מעוררים אותנו מן השמים לחזור בתשובה ולהגביר את ציפיתינו לישועת ה', אבל אינו בהכרח שבגלל זה יבוא.

נענה לו המרא דאתרא, כי אכן בירושלמי ריש מסכת ברכות (פ"א ה"א) איתא – גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה, כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת'. נתכוון לומר לו שהצדק עמו, כי מתוך הישועות הקטנות שהוא פועל לבני דורו, תבוא הישועה הגדולה.

עכ"פ בוטחים אנו שבוודאי ניוושע וניגאל הן מן הצרות הקטנות והן מן הצרה הגדולה הלא היא הגלות המר, וכן אנו מאמינים שיכול להיות שזה יקרה היום אם נחזור בתשובה ונתקרב אל ה'. והלא אותם חכמים שאמרו לנו שיש זמן לקץ, אמרו לנו גם שצריך לחכות בכל יום שיבוא, כי הציפייה עוזרת לנו להיות קשור לכך ולעורר על ידי כן את רצוננו להוסיף בתורה ותפילה ומעשים טובים, אך לעולם לא נדע מתי זה יהיה עד שיהיה, ונהיה מוכנים ומזומנים לנצל את זמן הגלות שהוא שווה הון תועפות. וכמו שהעולם הזה הוא מקום שקונים בו סחורה, כי בעולם העליון כבר אי-אפשר לקנות כלום, כפי שאמרו חז"ל (עירובין כב, א) "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם", כן בזמן הגלות אפשר לקנות הרבה הרבה יותר ממה שנוכל לקנות בעת הגאולה.

עלינו לתקן. עלינו רק לחפש ברצון אמיתי ומיד נמצא, ובכך בוודאי נקרב את הגאולה.

מדוע אין הצדיקים פועלים את הישועה הגדולה?

הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א נקלע פעם ללכוד לצורך ביטול איזו גזירה. בינתיים נכנס שם למעונו של ראב"ד העיר הגאון רבי אריה לייב ברודא זצ"ל¹¹. שאל אותו המרא דאתרא בזה הנוסח: הלא הרבי פועל ישועות לפונים אליו, מי בענייני רפואה מי בענייני פרנסה. מדוע לא יפעל הרבי את הישועה הגדולה להביא את המלך המשיח וממילא לא נצטרך יותר לישועות הקטנות?

השיב לו הרה"ק מבעלזא על אתר: "נעלם מזכרוכם איזה דיבור ברש"י". המרא דאתרא התפלא: "איזה דיבור ברש"י נעלם מזכרוני?" אמר לו הרה"ק: "רש"י בכתובות קי"א – שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי... אם צריכים לפעול ישועה ליחיד, פועלים לו ישועה. אבל להביא את המלך המשיח? הלא יש חשבונות על גבי חשבונות שידועים לשמים ואין אנו יודעים אותם."

¹¹ חתנו וממלא מקומו של הגאון רבי צבי הירש אורנשטיין זצ"ל.

פטרון החודש

מו"ה בנימין וויזער הי"ו

חבר ועד הפועל

לע'נהלד ברוך ע"ה ב"ר חיים שלמה הי"ו - לזכות יקוותאל יהודה בנימין בן לבאה ומשפחתו

מה טוב חלקו וגורלו - זכות הרבים תלוי בו!